

Utredning av barnehage og skolestruktur i Lom kommune

- Et kunnskapsgrunnlag for framtidig tjenestetilbud i oppvekst

INNHold

1. Bakgrunn og metode	4
1.1 Metode	5
2. Økonomisk og sosial bærekraft i skole og barnehage	5
2.1 Økonomisk bærekraft.....	6
2.2 Sosial bærekraft	8
2.3 Dagens bruk av ressurser.....	11
2.3.1 Skole	11
2.3.2 Barnehage.....	17
4. Fremtidens barnehage og skole i Lom.....	18
4.1 Den demografiske utviklingen og fremtidig utgiftsbehov	19
4.2 Hva er det som påvirker befolkningsutviklingen?	23
4.3 Bruk av normtall.....	24
4.4 Nøkkeltall for barnehage	24
4.5 Nøkkeltall for skole	27
4.6 Ulike muligheter for bedre utnyttelse av arealet	29
4.7 Arealbehov og muligheter for skole	33
4.8 Areal, kapasitet og tilstand.....	34
Lom ungdomsskole.....	35
Sløydbygget	36
Loar Barneskule	36
4.9 Nasjonale føringer som påvirker planleggingen	39
5. Innsikt.....	40
6.0 Innføring av nye læreplaner	45
6.1. Oppvekstreformen	46
6.2 Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis	47

6.3 Ny opplæringslov	47
6.4 Nye kompetansekrav i skolen	48
6.5 En skole for vår tid	48
7. Barnets beste - vurderinger	49
8. Pusse opp, rehabilitere eller bygge nytt?	50
9. Valgmuligheter og gevinster	52
10. Konklusjon og anbefalinger	58
.....	61

1. Bakgrunn og metode

Bakgrunnen for denne utredningen ligger i Tiltaksbeskriving i HØP 24-27:

Lom kommune treng å utvikle ein framtidsretta og berekraftig oppvekstsektor, der den gode tenestekvaliteten som er i skule og barnehage i dag kan vidareutviklast. Den demografiske utviklinga tilseier at det blir færre barn i kommunen framover, samtidig som andelen eldre aukar. Det gjer det nødvendig å sjå kommunen sine framtidige utgifter i samanheng, og leggje til rette for ei drift i oppvekst som sikrar kvalitet i tenestene i dag og i framtida innanfor berekraftige økonomiske rammer. Med bakgrunn i dette skal det utarbeidast eit kunnskapsgrunnlag som byggjer på tidlegare innleiande utredning som vart gjennomført i 2022. Kunnskapsgrunnlaget skal synleggjere driftsgevinstar ved ein endra barnehage- og skolestruktur, og vurdere føremålsbygga knytt til tenesteområdet.

KS-Konsulent (KSK) har fått i oppdrag å gjennomføre denne utredningen og lage kunnskapsgrunnlaget, og følgende punkter inngår i rapporten:

- *Oppdatert analyse av tallgrunnlaget, demografiutvikling (også knytt til aldersbæreevne og rekrutteringssituasjon) og økonomisk bærekraft. Ressursbruk sammenlignet med andre sammenlignbare kommuner.*
- *Vurdering av bygg, formålstjenlighet og kapasitet. Tilpassa barn med særskilte behov.*
- *Oppussingsbehov/rehabilitering (i samarbeid med eiendomsavdelinga)*
- *Oppdatering på kunnskapsgrunnlaget, lovendringer som er aktuelle, legge til rette for god tverrfaglig samhandling (oppvekstreformen)*
- *Proessen og medvirkning hos barn, foreldre og ansatte*
- *Faglige og pedagogiske vurderinger*
- *Barnets beste – vurdering*
- *Ulike alternativ med faglige og økonomiske konsekvenser*

Om oppdraget:

Det er per i dag 232 elever i grunnskolen og 73 barn i barnehagealder i kommunen. Statistikken fra SSB viser at 10 år fram i tid vil antall barn i barnehage stabilisere seg på rundt 70 barn, mens det i skolealder vil gå jevnt nedover til rundt 180 elever i 2035. Elevtallet i 2035 er ganske forutsigbart siden dette er barn som hovedsakelig allerede er født. Det eneste som kan endre dette er en forholdsvis kraftig tilflytting eller at hver kvinne får flere barn.

Det betyr også at rammetilskuddet til kommunen for barn vil minske tilsvarende, ca. 7,5 millioner for grunnskole og 1 million for barnehage i 2035.

Dersom man vil ha en bærekraftig økonomi og samtidig opprettholde kvaliteten blir det da viktig å ta gode grep slik at man kan bruke ressursene på gode tjenester og ikke på lite hensiktsmessig infrastruktur eller dårlig utnyttelse av formålsbygg.

Målet med denne utredningen er å se på hvilke faktorer som gir best kvalitet og samtidig en fremtidig bærekraftig økonomi. Disse faktorene vil bli belyst i denne rapporten. Gjennom analysen og i samtaler med ansatte, elever og foreldre ser vi at det er noen områder som peker seg ut som

1.1 Metode

KS Konsulent (KSK) har fått oppdraget med å gjennomføre utredningen. I utredningen har KSK gjennomført dokumentstudier, befaringer, kvantitative analyse og kvalitative intervjuer.

Når det gjelder medvirkning og involvering, så har det vært et samarbeid med kommunens administrasjon om å utarbeide faktagrunnlaget.

I intervjuene benyttet vi kvalitative gruppeintervju som metode, basert på representasjonsprinsippet. Det vil si at vi snakket med representanter for ansatte, ledelse, elever og foreldre ved skolene og barnehagene. Metoden egner seg godt til å innhente dybdekunnskap om hvordan noe oppfattes eller vurderes, og dette gir et nødvendig tillegg til annen datainnsamling. Hovedinngangen i intervjuene var å se på hvilke forhold som påvirker kvaliteten på skolen og opplæringstilbudet, og hvordan dette henger sammen med skolens økonomi, de fysiske forholdene på skolen og andre elementer som er viktige for barns læring og oppvekst. Intervjuguide ble sendt skolene i forkant av gjennomføringen. Spørsmålene er gjengitt i referatene som kommer i kapittel 4.

Alle som ble intervjuet fikk beskjed om at ingen vil bli direkte sitert. Kommuneadministrasjonen deltok ikke på disse intervjuene.

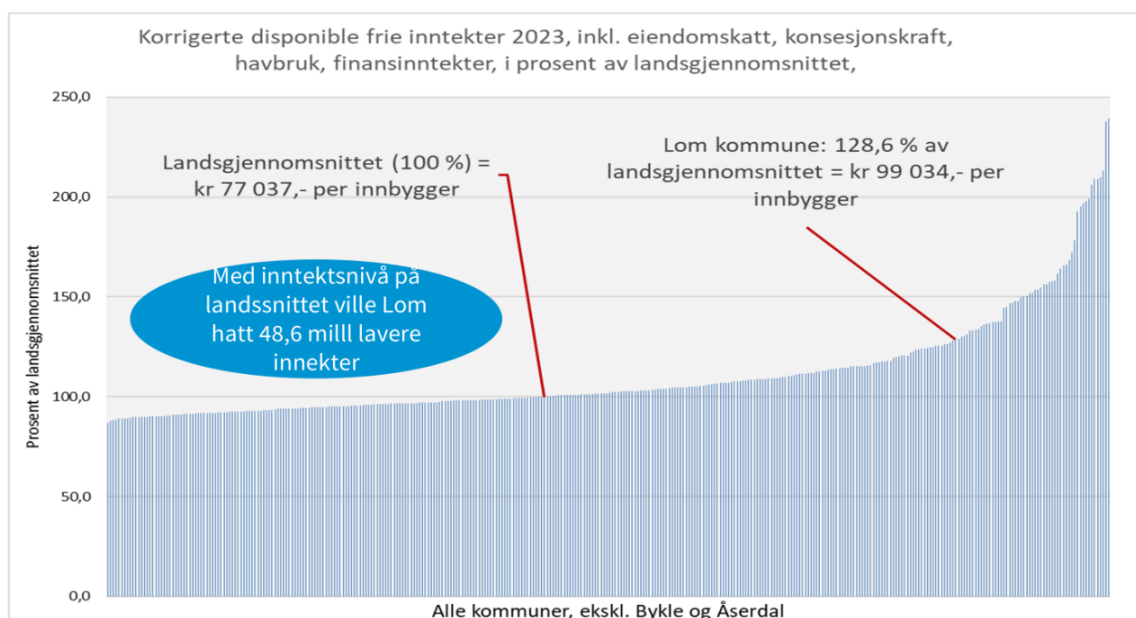
2. Økonomisk og sosial bærekraft i skole og barnehage

FN bærekrafts prinsipper ligger til grunn for KSKs vurderinger av hvordan Lom kommune skal nå målene om å utvikle god kvalitet og økonomisk bærekraftig skole og barnehage. I praksis innebærer dette at vi forutsetter at det vil være mulig å oppnå og opprettholde økonomisk bærekraft med god kvalitet i oppvekstsektoren. Dette fordi kvaliteten på skoler og barnehager over tid har stor effekt på etterspørselen etter andre kommunale tjenester, som helse og sosialhjelp, på kommunens skatteinntekter og arbeidsmarked. Samtidig vil ikke god kvalitet kunne opprettholdes uten at man over tid har tilstrekkelige økonomiske rammer til å foreta nødvendige investeringer og til å tilpasse driften slik at den imøtekommer barnas behov og nye nasjonale føringer og lovkrav.

2.1 Økonomisk bærekraft

Tradisjonelt vurderes økonomisk bærekraft med utgangspunkt i tre økonomiske indikatorer, netto lånegjeld, disposisjonsfond og netto driftsresultat i andel av brutto driftsinntekter. Nivået på disse indikatorene bør også sees i sammenheng med kommunens inntektsnivå i forhold til andre kommuner.

Figuren nedenfor viser at Lom kommune har et inntektsnivå på 128,6 prosent av landsgjennomsnittet. Dette er etter at vi har korrigert inntektene for hvor stort utgiftsbehov kommunen objektivt sett har. I forhold til mediankommunen, Tromsø kommune, har Lom 48,6 millioner mer å rutte med pr. år. Det betyr at man bruker forholdsvis mye ressurser på tjenestene i kommunen, men samtidig må man også ta i betraktning at dagens struktur og bygningsmasse er en stor del av forklaringen.

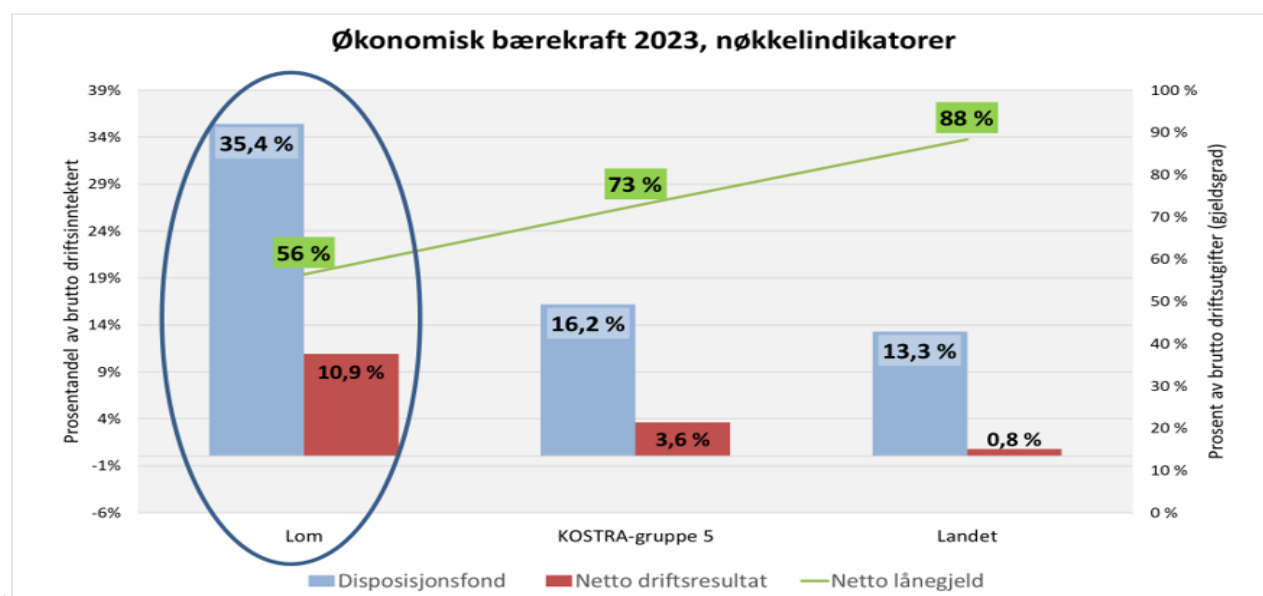

Figuren under viser kommunens score på de tre økonomiske nøkkelindikatorene, sammenlignet med gjennomsnittet i landet og gjennomsnittet i kommunegruppen. Denne tabellen viser at selv om ressursbruken i den daglige driften er høy, har kommunen også en god styring på økonomien ved at det settes av penger til disposisjonsfondet og gjeldsgraden er forholdsvis lav.

Lom kommune har en lav gjeldsgrad på 56 prosent av driftsinntektene. Til sammenligning er landsgjennomsnittet 88 prosent og gjennomsnittet i kommunegruppen 82 prosent. Isolert sett innebærer dette at Lom kommune i dag har et handlingsrom for å gjøre nye investeringer.

Disposisjonsfondet til Lom er på 35,4 prosent. Dette er betydelig høyere enn gjennomsnittet både i kommunegruppen og landet, som har disposisjonsfond på henholdsvis 11,11 prosent og 13,3 prosent av driftsinntektene. Lom kommune har altså en betydelig høyere økonomisk buffer.

Netto driftsresultat for Lom var i 2023 på 10,9 prosent av driftsinntektene. 2023 var et år hvor svært mange norske kommuner hadde et negativt resultat, og her er Lom i en særstilling når landsgjennomsnittet er på 0,8 %

Vurdert i sammenheng så har Lom kommune en sterk økonomisk bærekraft. Ved bruk av KS metode for indeksering av disse indikatorene får vi en samlet score på den økonomiske bærekraften. Ifølge KS indikerer en verdi under 1 begrenset handlingsrom, en verdi mellom 1 og 2 et moderat handlingsrom og en verdi over 2 en større grad av økonomisk handlingsrom.

I KS sin indeks har Lom kommune en økonomisk bærekraftverdi på 7,53. Dette betyr at Lom ligger innenfor verdien som tilsvarer et godt økonomisk handlingsrom. Det er faktisk bare 12 kommuner i Norge som har høyere indeks i 2023. Det må bemerkes at dette er uten investeringene til Lom helseheim, slik at bildet vi se annerledes ut når de investeringene kommer med.

Men selv om det økonomiske handlingsrommet i dag er stort sammenlignet med andre kommuner, vil ulike utfordringer også møte Lom i likhet med alle andre norske kommuner, og det som vil påvirke kommunen mest, er endringer i rammetilskuddet på grunn av endringer i befolkningssammensetningen. Antall eldre vil gå opp samtidig som elevtallet går ned. Den økonomiske bærekraften i oppvekst må vurderes med utgangspunkt i kommunens økonomiske bærekraft, og kommunens kommende utgifter og inntekter

2.2 Sosial bærekraft

Sosial bærekraft dreier seg om kommunens evne til å opprettholde eller skape stabile, trygge og inkluderende lokalsamfunn som fremmer et godt liv for alle. Det er mange indikatorer som brukes for å måle sosiale bærekraften, knyttet til hvert av FNs bærekraftsmål. Ofte har disse indikatorene et svært overordnet perspektiv som er viktig på aggregert nivå, men gir lite dybdeinnsikt i status og utfordringsbilde i den enkelte kommune.

Lom har en egen folkehelseoversikt som viser god innsikt i levekårene i kommunen.

[folkehelseoversikt-lom-kommune-2024-versjon-2_270624.pdf](#) . Der ser vi at det er mange friske eldre og det er mange som lever et sunt liv, samtidig som det også er noen utfordringer blant unge spesielt i forhold til rus og psykisk helse.

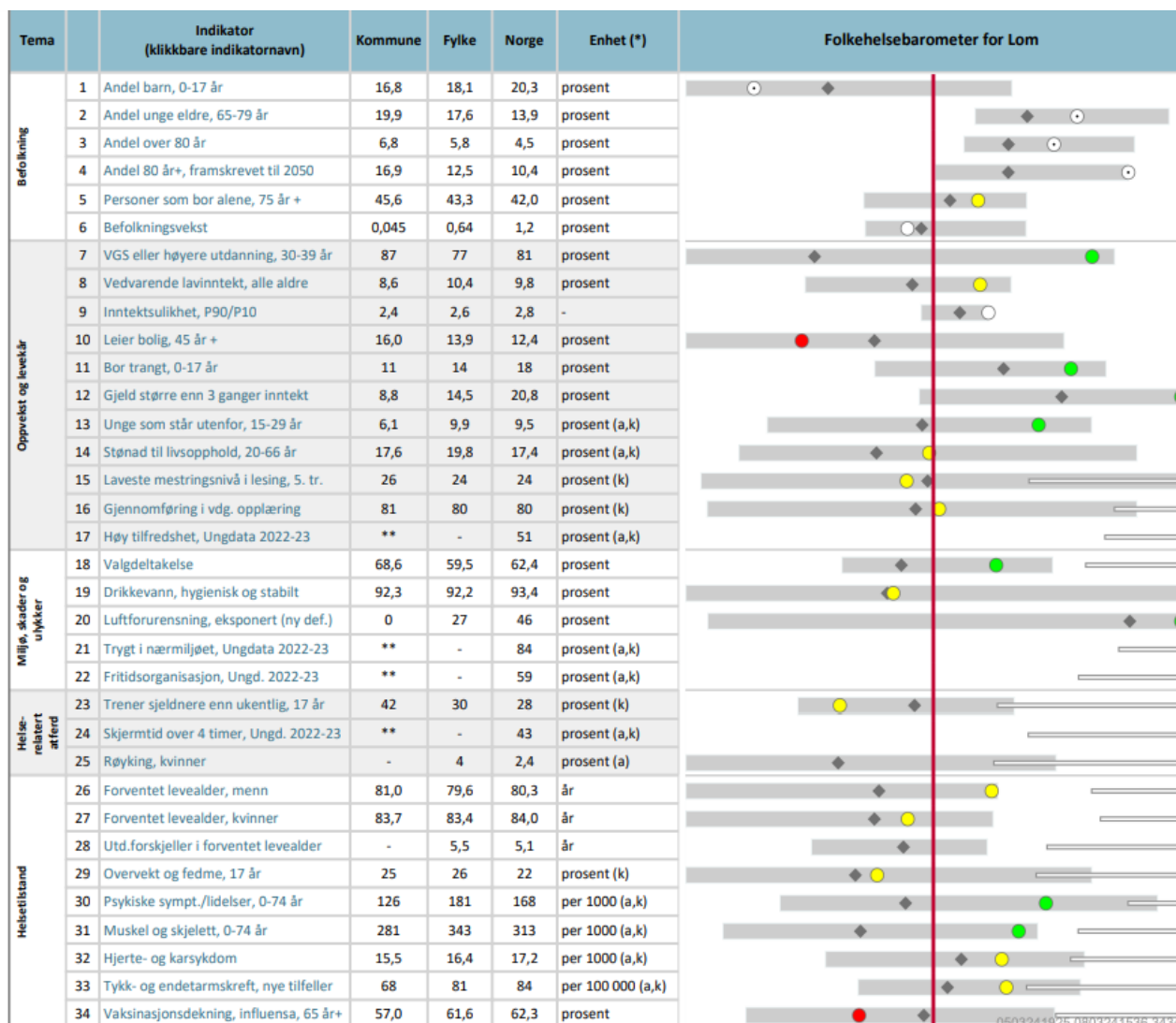
Folkehelseprofilen og/eller oppvekstprofilen fra Folkehelseinstituttet er en annen kilde som gir relevant og god informasjon om den sosiale bærekraften og utfordringer i den enkelte kommune.

Disse profilene sammenligner hver kommune mot landsgjennomsnittet innen fire temaer; Levekår, Barnehage og skole; Fritid og nærmiljø; og Hele og helsetilstand. På hvert av temaene er det utvalgte indikatorer hvor den enkelte kommune sammenlignes med landsgjennomsnittet og fylket. Dataene er hente fra ulike kilder som ungdata undersøkelsen, KOSTRA mv. Røde punkter er indikatorer hvor Lom kommune scorer lavt sammenlignet med landsgjennomsnittet, mens grønne punkter er indikatorer hvor Lom scorer betydelig bedre enn landsgjennomsnittet. Gule punkter betyr at kommunen ikke skiller seg fra gjennomsnittskommunen.

- Kommunen ligger signifikant bedre an enn landet som helhet
- Kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet
- Kommunen er ikke signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Kommunen er signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Ikke testet for statistisk signifikans
- Verdien for fylket (ikke testet for statistisk signifikans)
- Verdien for landet som helhet
- Variasjonen mellom kommunene i fylket
- De ti beste kommunene i landet

Under vises folkehelseprofilen for Lom kommune. Denne ble sist oppdatert i mars 2024.¹

¹ Folkehelseinstituttet: [Last ned oppvekstprofil for kommuner og bydeler - FHI](#)

Denne figuren viser også at Lom har en forholdsvis positiv folkehelseprofil, at folk holder seg friske. Det har stor betydning for hva som vil utløse fremtidige utgifter, f.eks. hvor stor andel av befolkningen som har behov for hjemmetjenester og institusjonsplasser.

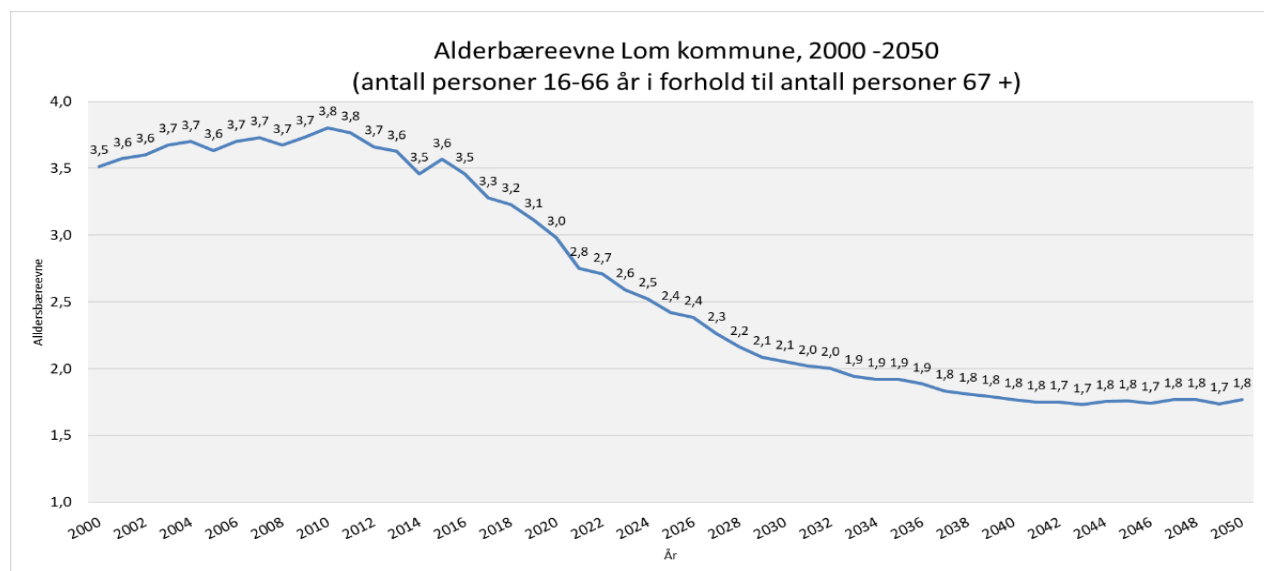
Det som er spesielt verdt å merke seg er ungt utenforskap. Unge som er utenfor arbeid og utdanning vil gjerne bli i varig utenforskap og dermed bli en stor utgift både for samfunnet og kommunen. Nå er dette forholdsvis lavt i Lom, men ifølge NAV sin oversikt over NEET, (ung utenforskap i alderen 16- 29 år) har det økt fra 5 % i 2018 til 9 % i 2022, og det vil gi varige virkninger på kommuneøkonomien. Utenforskap går ofte i arv, og det er viktig å bryte det mønsteret. Jo færre som trenger hjelp, jo flere vil bidra med skatteinntekter.

Folkehelseinstituttet har presentert et regnskap som viser et snitt på 23 mill for et varig utenforskap, ca. 500.000.- pr. år pr. person. For ungt utenforskap er bildet enda mer dramatisk, Oslo Economic (2023) har regnet på at utenforskap hos de mellom 15 og 29 år koster rundt

730.000.- pr. år. Da er alle utgifter tatt med, ekstra helsehjelp, livsstilsykdommer, overrepresentasjon i kriminalitet osv.

I dette bildet er kvalitet i skole og barnehage viktig, kommuner med høy kvalitet og gode resultater har høyere gjennomføringsgrad på videregående skole og dermed også færre som havner i utenforskap. Men skolen er avhengig av et godt tverrfaglig arbeid for å lykkes med dette, ulike faginstanser må samarbeide godt og de må få brukt ressursene og kompetansen sin på en best mulig måte. Det må også være nødvendige rammer for å drive god skole etter dagens prinsipper for læring og utvikling. Derfor er det viktig at alle som arbeider innen oppvekst bidrar til økt livsmestring, og at det gir like muligheter for alle, uavhengig av hvilken barnehage eller skole du går på og hvilken klasse/avdeling du går i. Oppvekstreformen, som igjen bygger på Stortingsmelding 6, har dette som hovedformål.

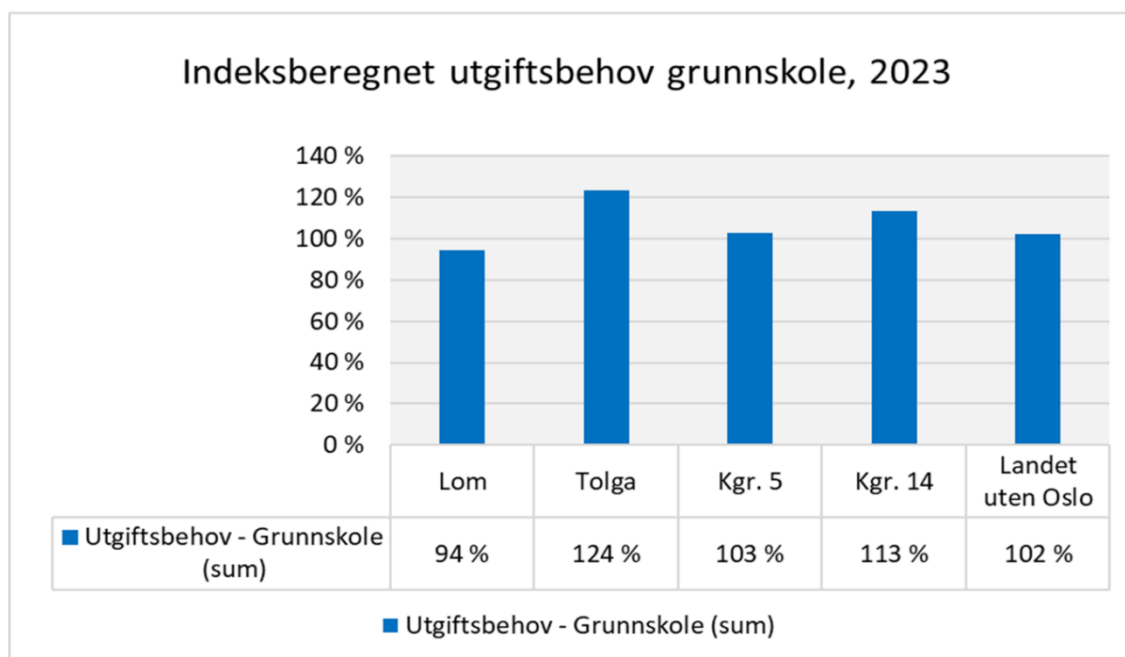
Med tanke på fremtidens behov for arbeidskraft, er det ekstra viktig å lykkes med et kvalitativt godt tilbud på oppvekstfeltet og redusere utenforskapet, samtidig som man jobber godt forebyggende for å redusere behovet for hjelp for den eldre befolkningen. Kurven nedenfor viser hvordan aldersbæreevnen vil bli for Lom, og da er det avgjørende at man har en optimal ressursbruk og at det jobbes på flere områder samtidig.

2.3 Dagens bruk av ressurser

2.3.1 Skole

Ifølge statens beregningsutvalg har Lom kommune et behov som ligger under landsgjennomsnittet for å bruke ressurser på skole. Det skyldes først og fremst andelen unge i befolkningen, samtidig som det er forholdsvis få flyktninger og andre som trenger ekstra hjelp.

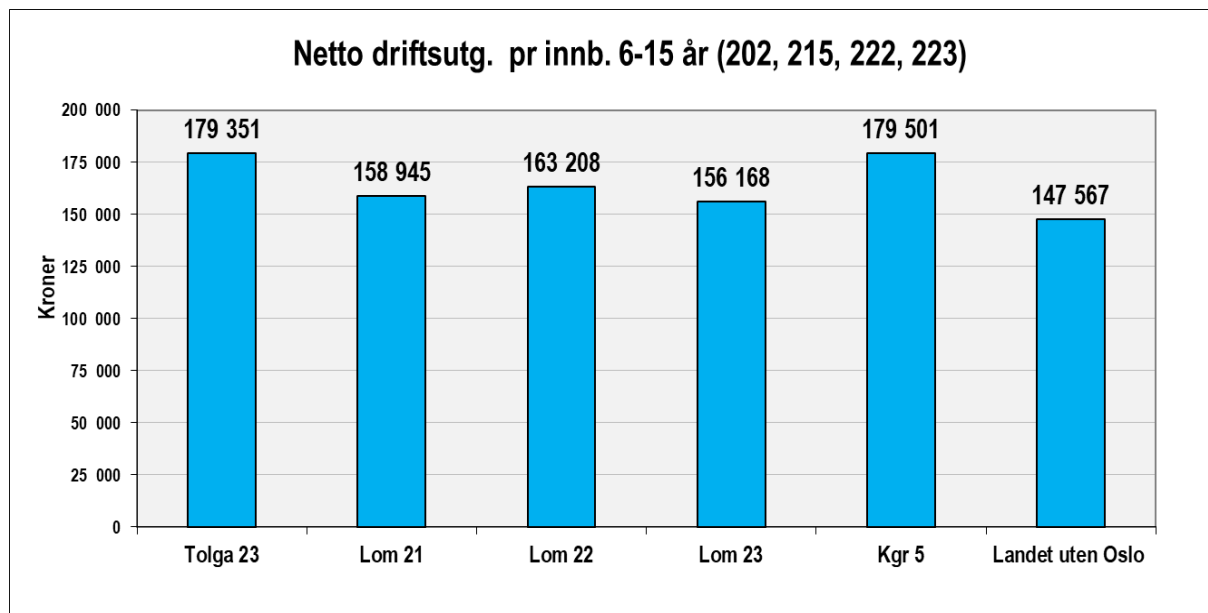

Likevel ser man at ressursbruken er ganske høy. Det er flere årsaker til dette, blant annet høy lærertetthet og lav utnyttelse av arealer.

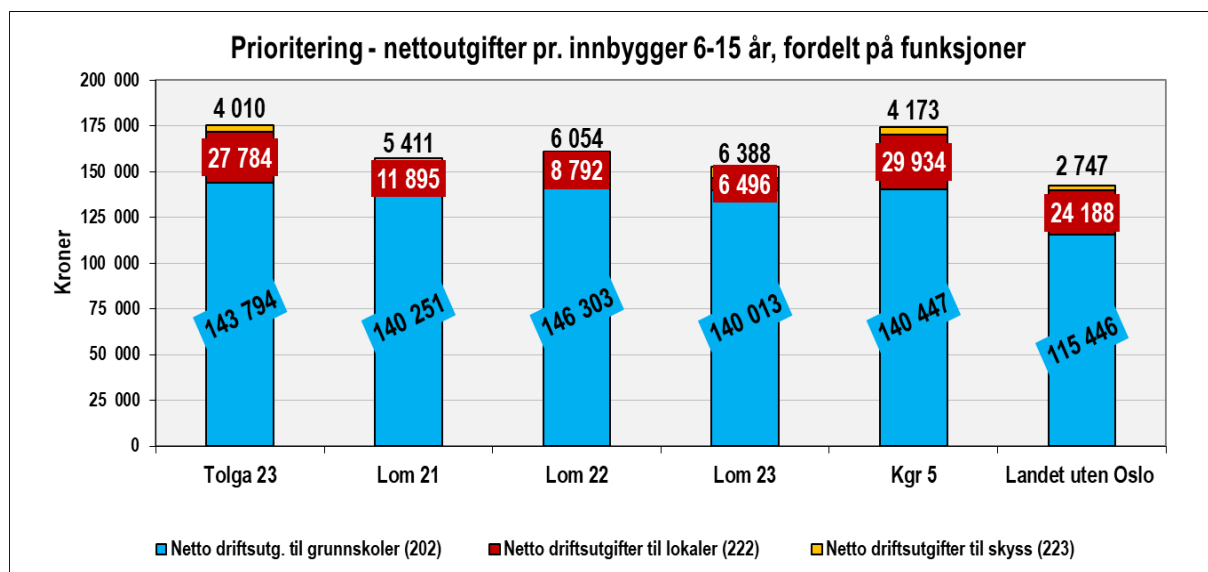
Under analyseres og vurderes ressursbruken og sentrale kostnadsdrivere i Lom. Analysen tar utgangspunkt i KOSTRA rapporteringen for regnskapsåret 2023.

Figuren under viser samlet ressursbruk til grunnskolen, i kroner per innbygger i målgruppen for grunnskolen (innbyggere 6-15 år). Denne indikatoren er i KOSTRA den viktigste indikatoren for prioritering av grunnskolen. Den inkluderer kommunens ressursbruk på funksjon 202 (Grunnskole), 215 (SFO), funksjon 222 (skolelokaler) og funksjon 223 (skoleskyss).

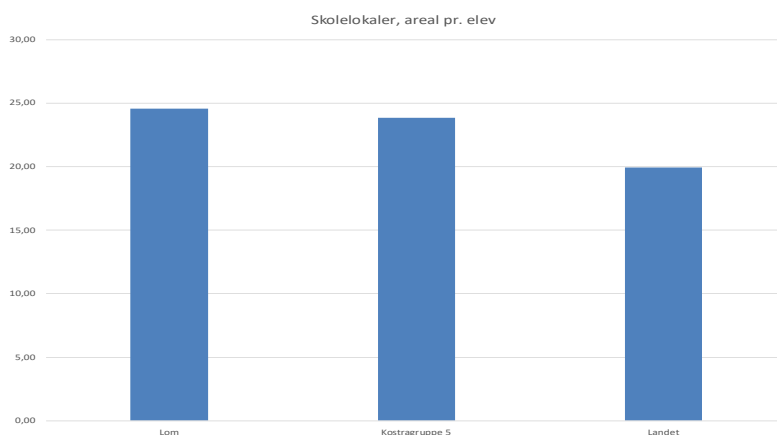
Lom kommune brukte i 2023 156 168 kroner per innbygger 6-15 år.

Når man ser på hva som brukes på undervisning og hva som brukes på bygninger, får man fram dette bildet:

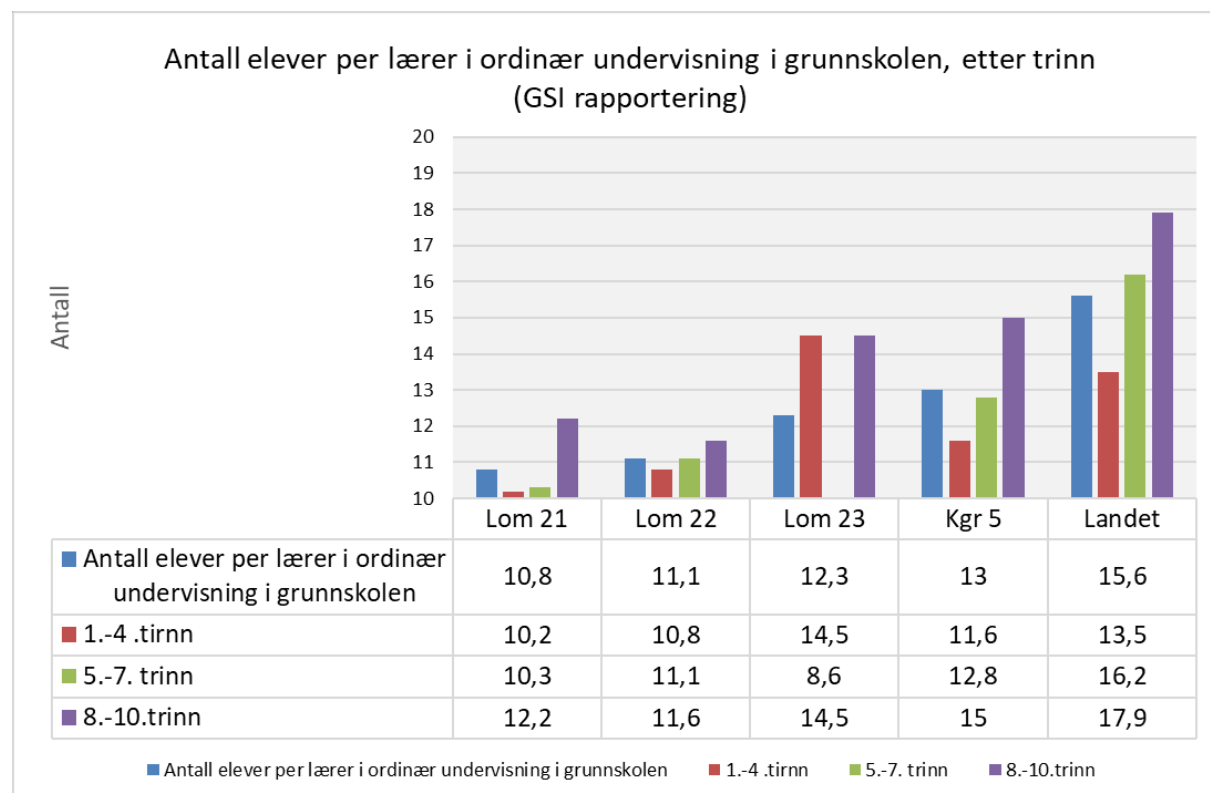

Det brukes altså lite ressurser til lokaler sammenlignet med andre, og det kan virke merkelig når elevene har såpass god plass. Men det skyldes hovedsakelig at det brukes svært lite på vedlikehold.

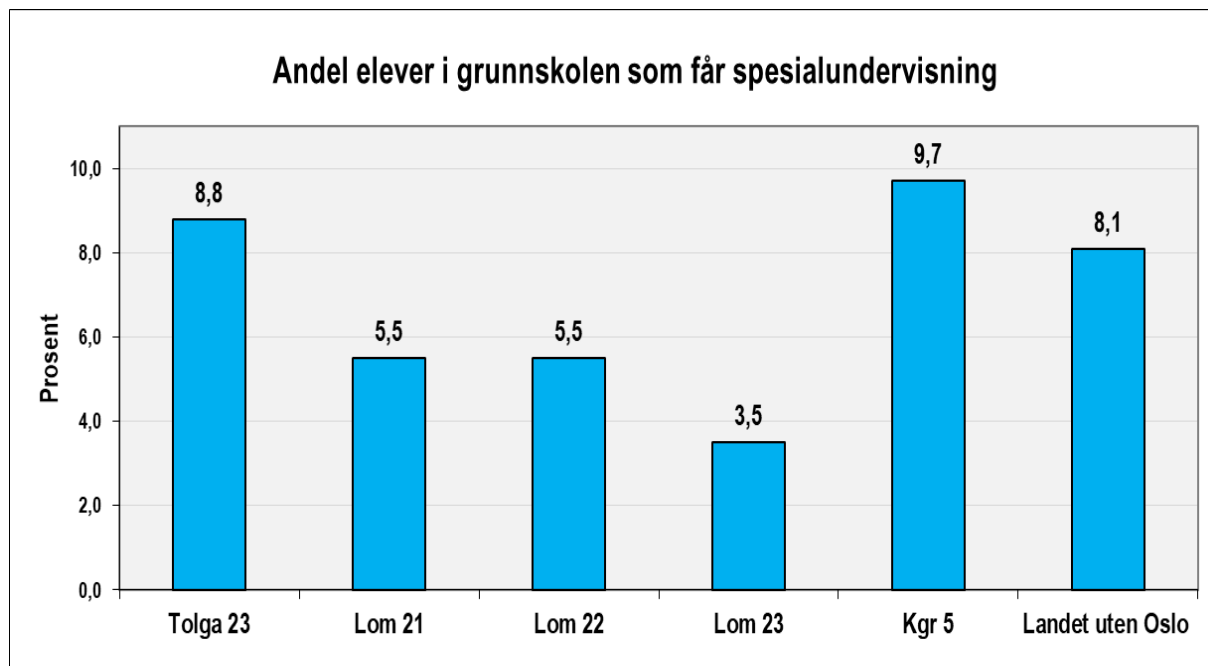
Vi ser at hver elev har i snitt rundt 25 kvm skoleareale, noe som er høyt. Landsgjennomsnittet er også høyt, det skyldes at det er flere og flere skoler som har få elever. Til sammenligning kan nevnes at Oslo har 10 kvm pr. elev.

Den forholdsvis høye ressursbruken på undervisning skyldes i hovedsak den høye lærertettheten og mye areal pr. elev. Samtidig så vi i en tabell over at Lom har et beregnet utgiftsbehov som ligger på 94 % av landsgjennomsnittet, og dermed kan man si at skole prioriteres høyt. Denne tabellen viser at spesielt mellomtrinnet har mange lærere. På 1. – 4. trinn ligger man rett under normen:

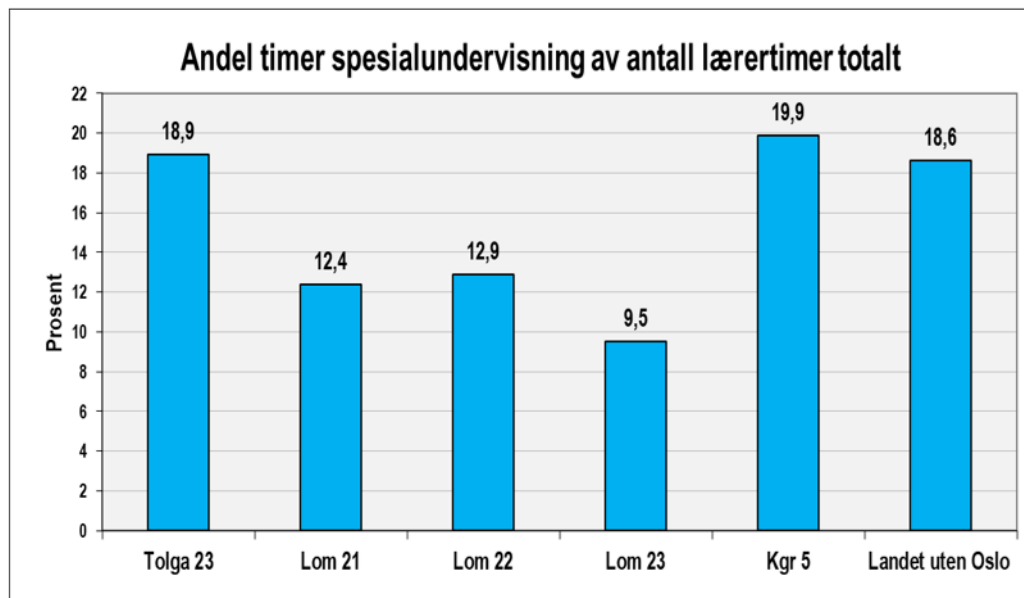

For 2024 er tallene endret noe, der er det 11,1 på 1.-4. trinn, 10,4 på 5.-7. trinn og 14,6 på 8.-10.

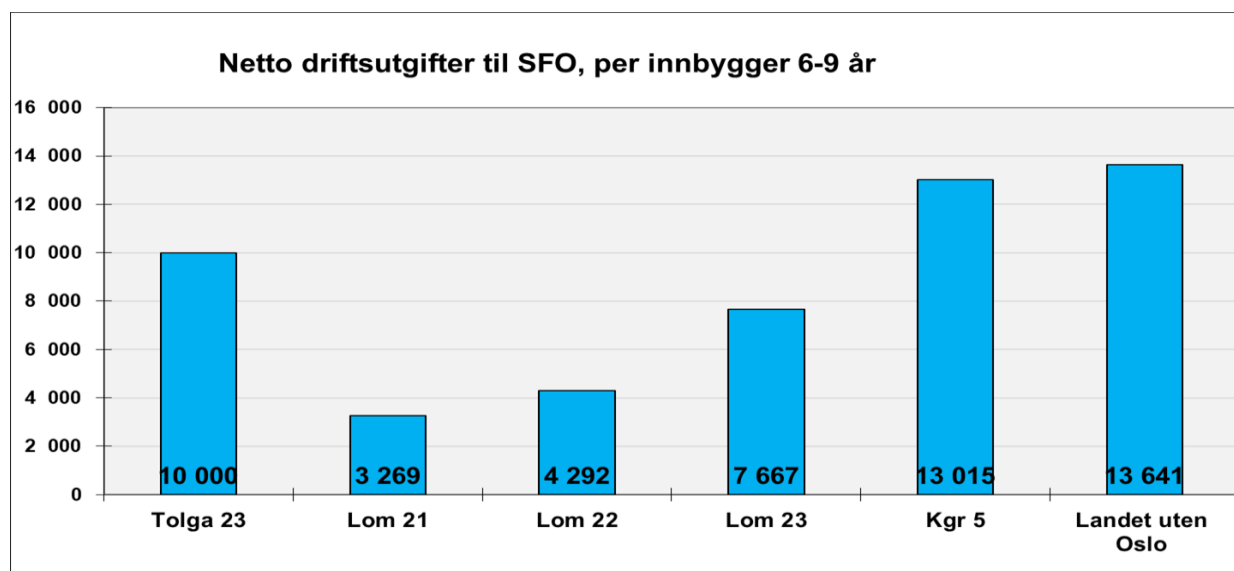
Imidlertid bruker Lom lite ressurser på spesialundervisning, det som fra 1.8.24 kalles individuelt tilrettelagt opplæring, ITO, noe som de to neste tabellene viser. Ifølge lærerne vi snakket med, skyldes det hovedsakelig at man greier å tilpasse undervisningen innenfor det ordinære i og med at man har såpass høy lærerdekning.

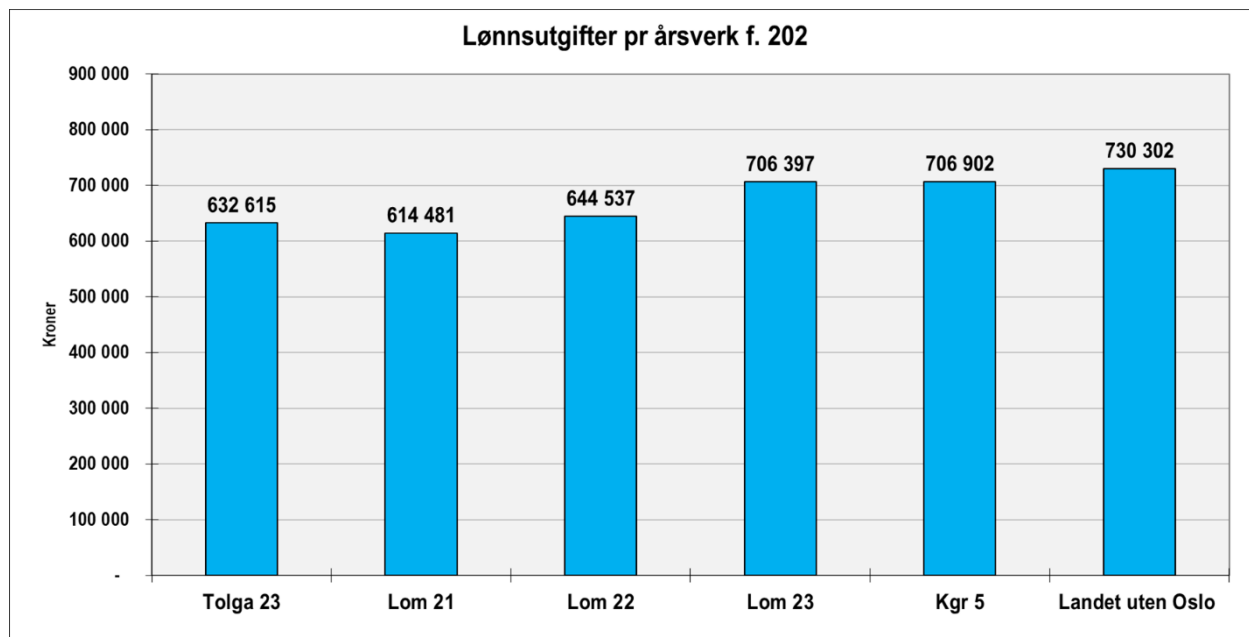
Dette er også i tråd med intensjonene i oppvekstreformen og det er i tråd med intensjonene i ny opplæringslov, at flere skal inkluderes i det ordinære tilbudet. Bakgrunnen for dette er at elever vanligvis lærer bedre sammen med andre elever, og at ressursene som blir brukt til ITO blir forholdsvis høye. Selv om andelen elever som får ITO i Lom er lav, brukes en del ressurser på dette, men vesentlig mindre enn de fleste andre kommuner. For skoleåret 24/25 har dette gått ytterligere ned.

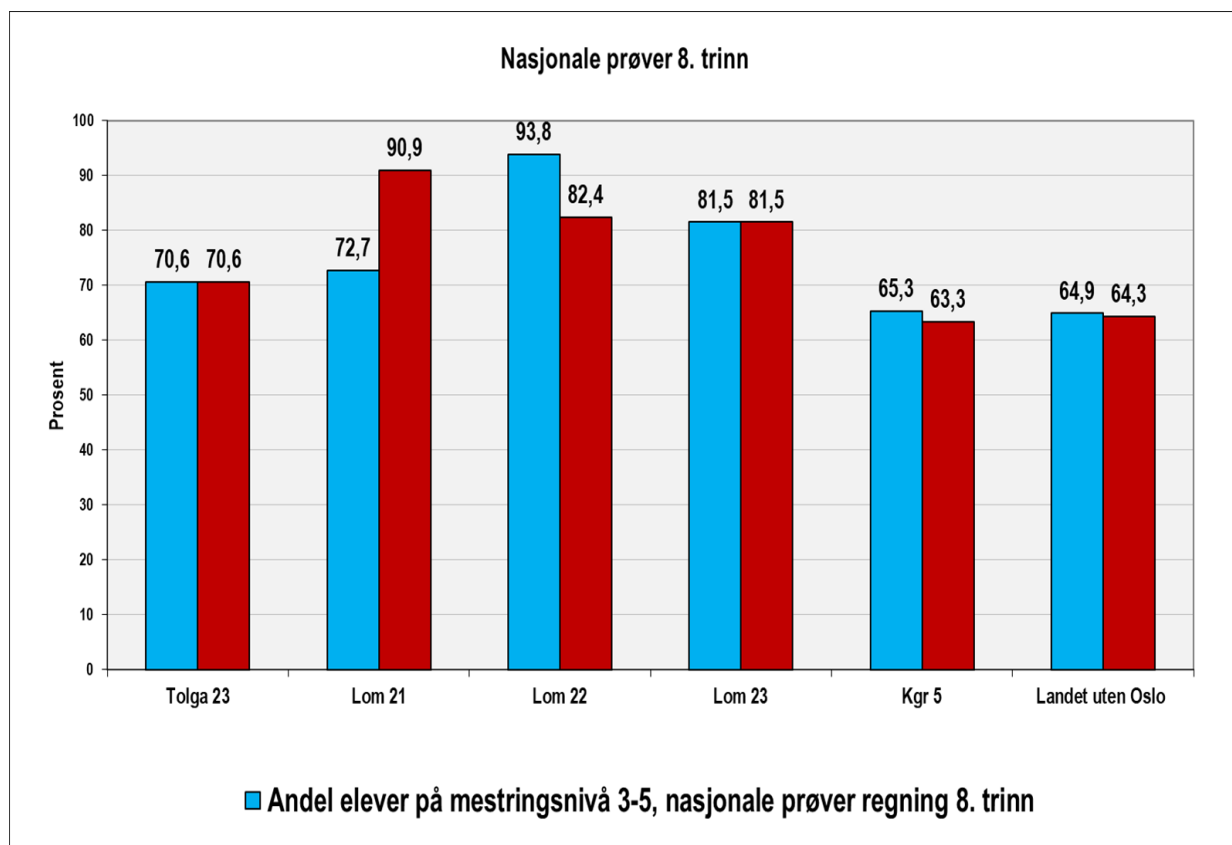
Det er bare 43 % av elevene som benytter seg av SFO. Det fører til at kommunen har forholdsvis lave utgifter på denne tjenesten. Utgiftsøkningen fra 22-23 skyldes vedtak om gratis kjernetid for 1. og 2. trinn. Inneværende skoleår er det 60,7 % av elevene som har SFO, etter at det også ble gratis kjernetid for 3. trinn.

I Lom er de fleste lærerne kvalifiserte for det de underviser i, det betyr også at man må lønnes i tråd med kompetansen. Gjennomsnittsutgiften pr årsverk ser vi her (inkludert sosiale utgifter). Her ligger man på snittet i kommunegruppen.

Lom bruker altså en del mer ressurser enn det som regnes ut fra statens beregningsutvalg. Samtidig ser man at resultatene er gode, men de varierer også en del. Vi har tatt ut noen eksempler som viser variasjonen. Nedenfor ser vi resultatene fra 3 siste års nasjonale prøver i lesing og regning på 8. trinn. Vi ser at det varierer ganske mye fra år til år og fra fag til fag. Samtidig ser vi at Lom ligger godt over de man kan sammenligne seg med.

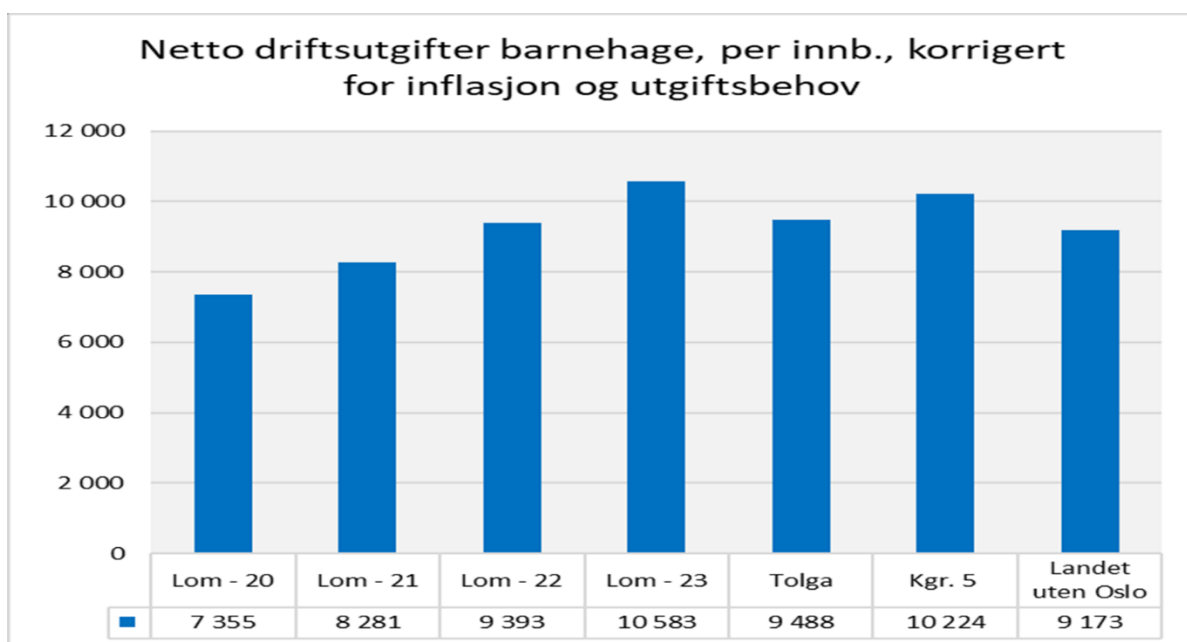

Dersom man ser på skolebidragsindikatorene, altså resultater på nasjonale prøver når man trekker fra sosiodemografiske forhold, ser man at Lom også har et potensiale. Nasjonale prøver på 8. trinn skyldes i all hovedsak innsatsen på mellomtrinnet i og med at de blir tatt rett etter at elevene har begynt på ungdomsskolen. Forrige skoleår var resultatet som forventet, men de to årene før kunne faktisk resultatet vært enda bedre, sammenlignet med potensialet i elevgruppen.

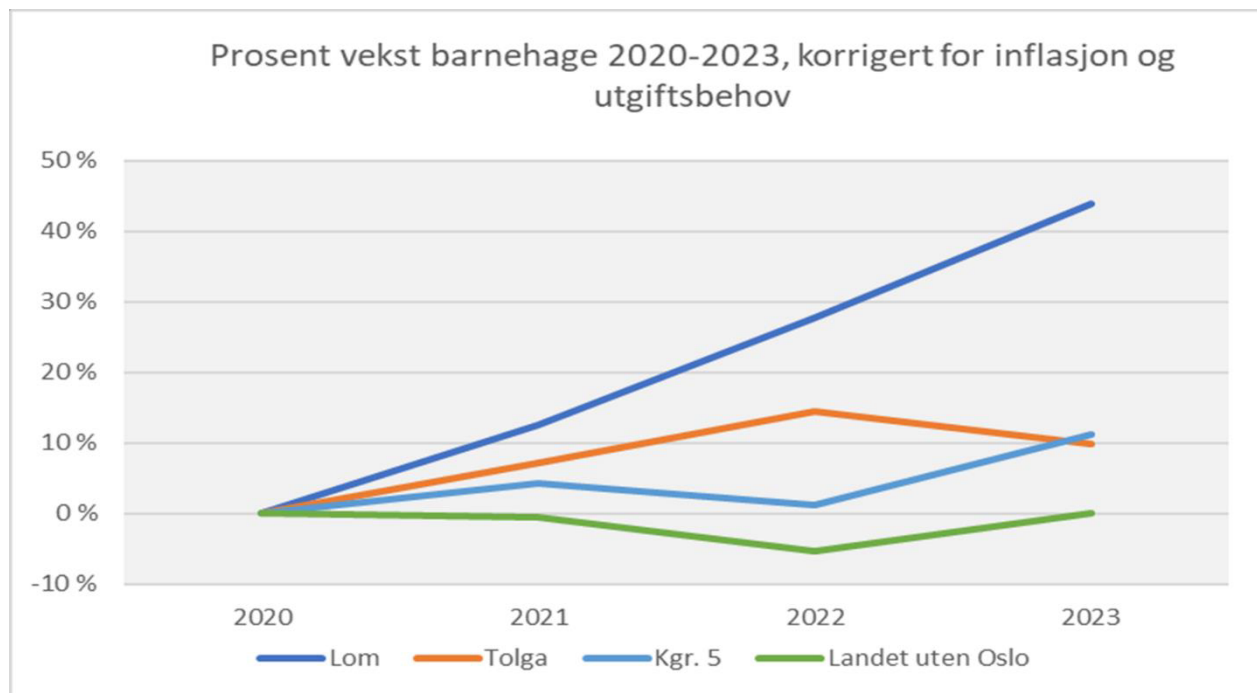
Skolebidrag	2020/21	2021/22	2022/23
Lom, 5. – 7.	-1,3	-1,1	0,0

3.2.2 Barnehage

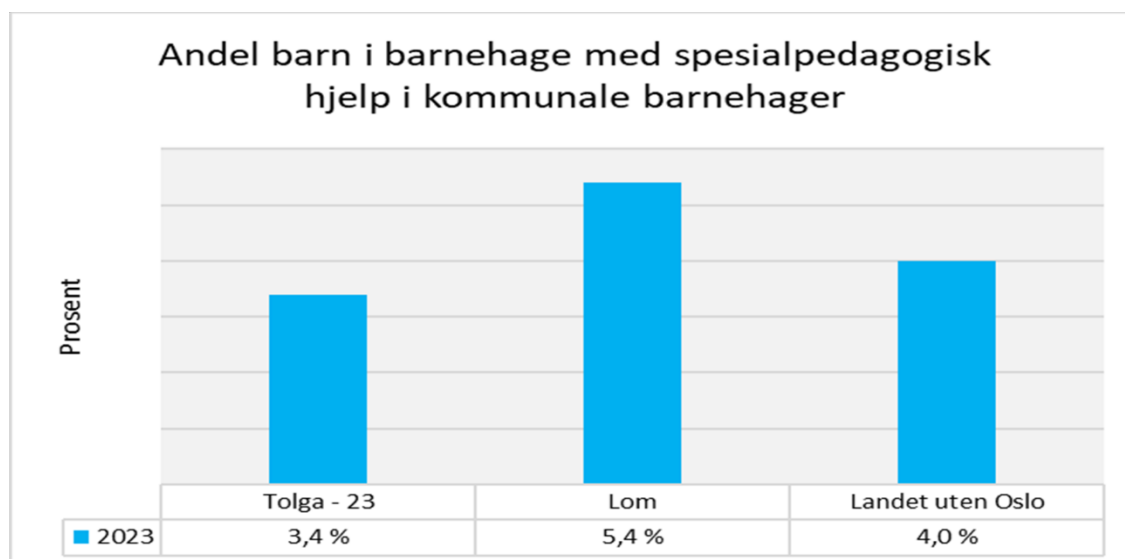
For barnehage ligger også ressursbruken ganske høy. Det skyldes i hovedsak høye utgifter på bygg, men også at bemanningen er god. Utgiftene til barnehage har også steget mye de siste årene

Dette ser man enda tydeligere gjennom dette bildet, utgiftene til barnehage har økt mer enn prisstigningen. Et interessant spørsmål er da om dette skyldes redusert foreldrebetaling, og at utgiftene ikke er tilstrekkelig kompensert gjennom frie inntekter.

I Lom brukes det i 2023 over snittet med ressurser på spesialpedagogisk hjelp i barnehage. Det er som regel bra i et tidlig innsats – perspektiv.

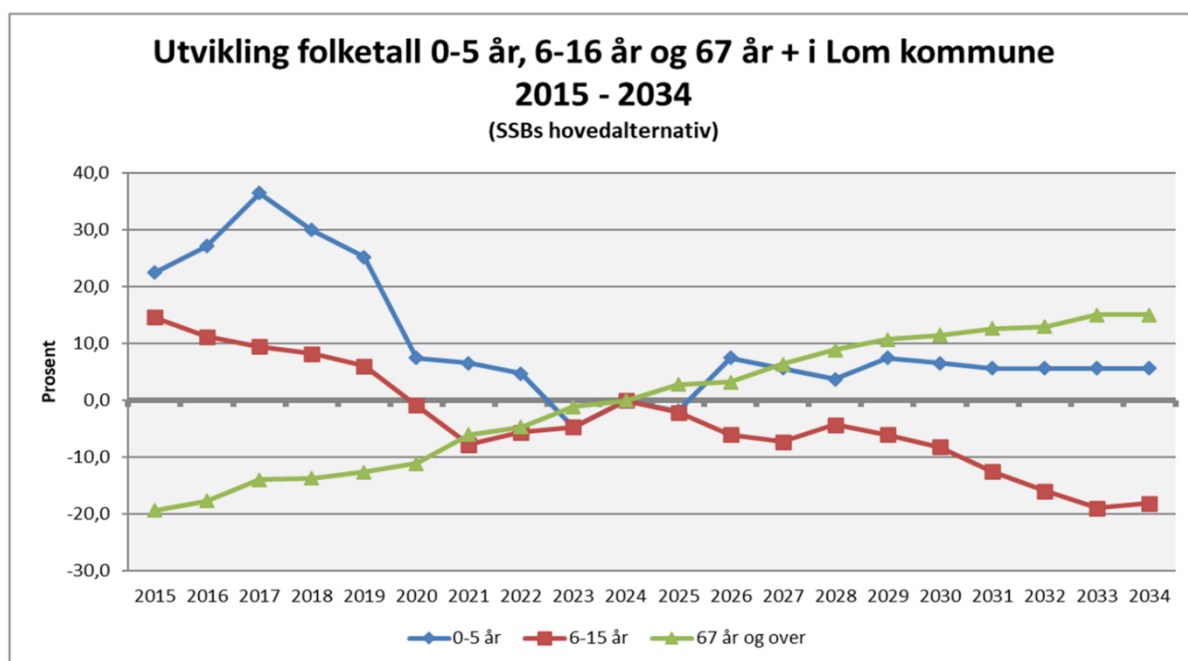

4. Fremtidens barnehage og skole i Lom

I Lom som de fleste andre kommuner vil det bli en betydelig endring i befolkningssammensetningen de 20 neste årene. Som figuren nedenfor viser vil det blir flere eldre og færre yngre, noe som betyr at man bør gjøre strukturelle endringer for å opprettholde en bærekraftig økonomi slik at det ikke går ut over kvaliteten i tjenestene.

4.1 Den demografiske utviklingen og fremtidig utgiftsbehov

Figuren nedenfor viser utviklingen i ulike aldersgrupper

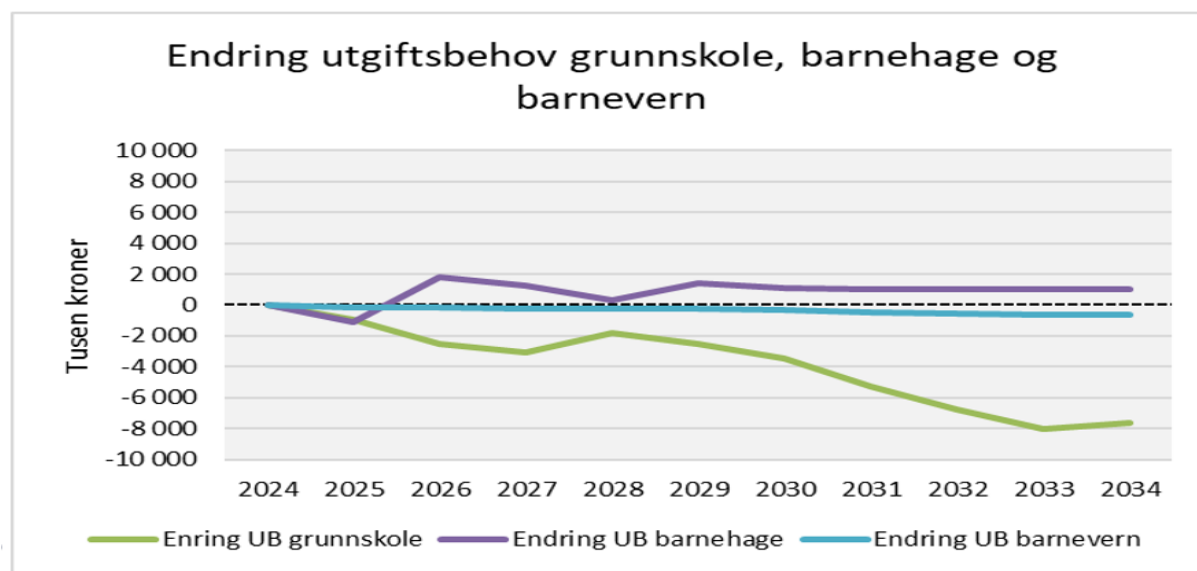

Mer detaljert i tall ser bildet slik ut. Det virker som om fødselstallet vil stabilisere seg etter hvert. Det skyldes at man vil få mindre variasjon av antallet voksne i «produktiv alder», barnebølgene etter krigen jevner seg ut. Fra 2030 vil hvert årskull i snitt ligge på 18 – 20 barn. Dette er for øvrig en optimal klassestørrelse i forhold til lærernormen.

Befolkningsfremskriving per 1.1 - standard er SSB - MMMM alternativet

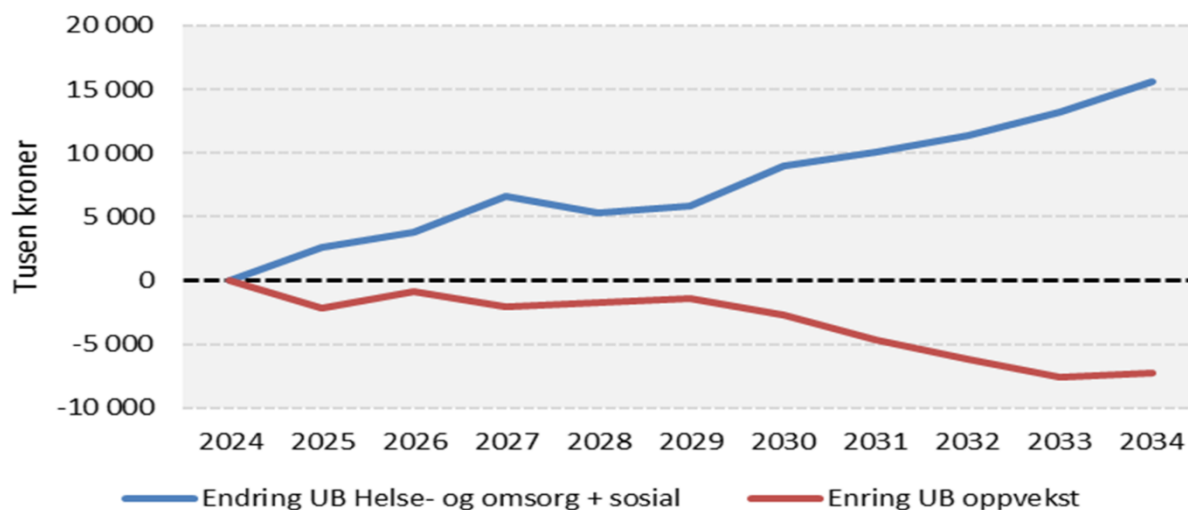
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
0-1 år	34	37	36	36	38	38	38	37	37	37	37
2-5 år	73	68	79	77	73	77	76	76	76	76	76
6-15 år	232	227	218	215	222	218	213	203	195	188	190
16-18 år	61	63	56	70	66	62	62	71	77	77	68
19-20 år	65	53	46	37	35	41	44	41	36	41	49
21-22 år	45	49	56	48	44	35	33	38	41	39	34
23-24 år	48	46	41	43	49	42	39	33	32	35	37
25-29 år	107	113	112	106	104	106	107	100	100	95	90
30-49 år	465	453	465	480	476	471	469	467	458	455	454
50-66 år	550	547	533	499	478	471	463	460	460	447	443
67-79 år	380	383	381	385	401	404	396	400	392	398	382
80-89 år	120	132	134	147	147	157	165	165	176	179	195
90 år og eldre	32	32	34	34	31	28	32	34	33	35	35
Sum innbyggere	2 212	2 203	2 191	2 177	2 164	2 150	2 137	2 125	2 113	2 102	2 090

Tabellen ovenfor er laget før fødselstallene for 2024 er kommet med. Det ser ut som om de vil bli på 27, og det har vi tatt med i fremtidige beregninger. Dette er skissert i følgende graf:

Ut ifra befolkningsfremskrivingen, vil også utgiftsbehovet endres, noe som skisseres i denne tabellen, i tusen kroner:

Endring i utgiftsbehov etter sekor, 2024 - 2034

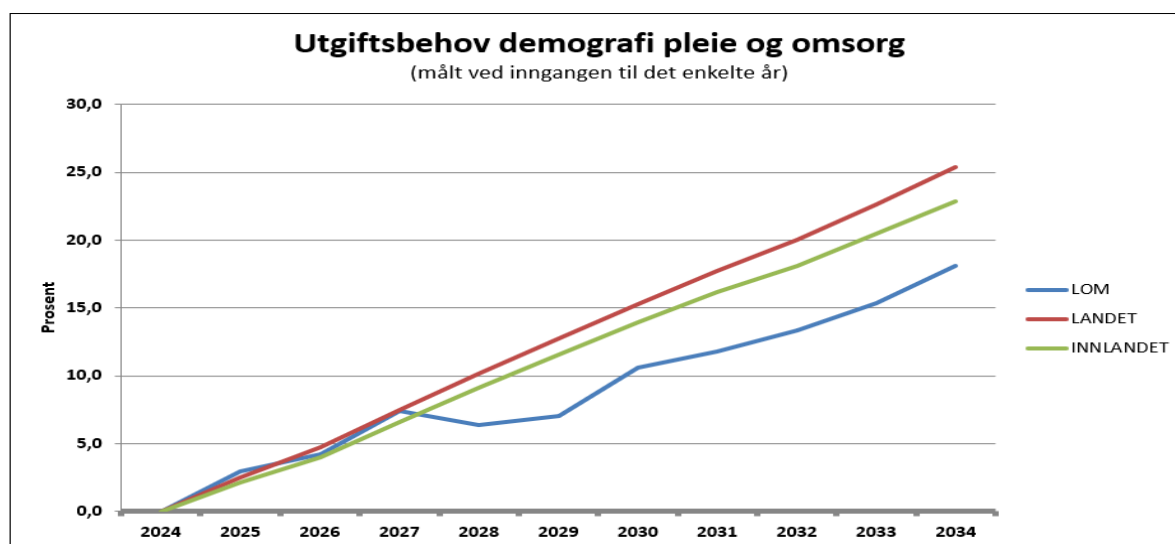
Dette medfører tilsvarende endring i rammetilskuddet. Tallene er i tusen kroner.

Endring i utgiftsbehov per 1.1	Pleie- og omsorg	Grunnskole	Barnehage	Sosial	Kommune-helse	Barnevern	Sum	Sum oppvekst	Sum Helse- og omsorg, k-helse og sosial
2025	2 761	-909	-1 125	-193	59	-142	451	-2 176	2 626
2026	1 205	-1 636	2 915	-49	-31	-15	2 390	1 264	1 126
2027	2 948	-545	-544	-222	77	-95	1 617	-1 185	2 802
2028	-965	1 273	-931	-279	27	21	-855	362	-1 217
2029	626	-727	1 089	-190	14	-35	777	326	450
2030	3 310	-909	-272	-107	-9	-88	1 925	-1 269	3 194
2031	1 167	-1 818	-79	-85	14	-110	-910	-2 007	1 096
2032	1 412	-1 454	0	-106	-27	-101	-276	-1 556	1 279
2033	1 922	-1 273	0	-155	48	-91	450	-1 364	1 814
2034	2 547	364	0	-82	-36	-2	2 790	361	2 429
Sum 2025 - 2034	16 932	-7 636	1 052	-1 468	136	-659	8 358	-7 242	15 600
Sum økonomiplan 2025 - 2028	5 949	-1 818	315	-743	131	-231	3 602	-1 735	5 337

Det vil si at staten beregner at kommunen i 2034 må ha et økt budsjett på 15,6 millioner for å opprettholde dagens tjenestenivå, og at rammetilskuddet vil endres i takt med dette. Da blir det ofte sagt at man må ta fra oppvekst og gi til helse og omsorg. En bedre måte å si det på kan være at alle tjenester må tilpasse driften etter endringen i inntektene.

Samtidig bør man også se på hva man påvirke. Godt forebyggende arbeid er det som gir de største gevinstene, f.eks. å redusere behov for sykehjemsplasser eller redusere behov for spesialundervisning. En sykehjemsplass koster i snitt 1,66 millioner kroner i året, en time spesialundervisning i uken koster mellom 35 og 40 tusen i året. Med slike tall er det raskt å se hvilke gevinster man kan hente ut ved å tilby alternative tjenester eller forebygge behovet. I Lom er det en litt spesiell utvikling for utgiftsbehovet i pleie og omsorg. Det skyldes at antallet 90 – åringer vil være ganske stabilt, samtidig som gruppen 80+ har en ujevn utvikling.

Neste figur viser denne utviklingen, og her har kommunen en mulighet til å påvirke behovet for tjenester, både gjennom godt forebyggende arbeid og gjennom å tilby boformer som treffer best mulig til innbyggerens muligheter for å være mest mulig selvhjulpen.

Som tidligere nevnt har befolkningsutviklingen etter 2. verdenskrig gått i bølger. Selv om prognosene viser at antall barn i barnehage vil tilbake på dagens nivå i 2035, vil det ta nye 15 år før dette får samme utslag i skolen. Og da må man ha i mente at dagens nivå er en del lavere enn det var for ti år siden.

Dette har også betydning for antall årsverk, behovet for ansatte vil også reduseres. Men det er verdt å merke seg at det ikke nødvendigvis endrer seg i takt med barnetallsnedgangen. Om det er 15 eller 20 elever i en klasse på ungdomsskolen, må man likevel ha en lærer. Selv om lærernormen er styrende, så er det ikke alltid at handlingsrommet er så stort. For en kommune på Lom sin

størrelse, ser det ut for at i overskuelig fremtid vil være behov for å opprette en klasse på hvert trinn i mellomtrinnet og ungdomstrinnet, mens småskolen har en litt større fleksibilitet når det gjelder gruppesammensetning i og med at lærernormen er på 15 og man kan se 1.-4. trinn under ett.

4.2 Hva er det som påvirker befolkningsutviklingen?

Det er tre ting som bestemmer befolkningsutviklingen, som også ligger til grunn i SSBs befolkningsframskrivninger.

1. Den naturlige utviklingen som kommer fra dagens sammensetting. De store barnekullene etter krigen er f.eks. årsaken til den eldrebølgen vi nå er på full fart inn i.
2. Antall barn pr. kvinne. Dette er også noe som endrer seg. På begynnelsen av 2000-tallet gikk det oppover, men de siste årene har vi gått inn i en trend med stadig lavere fødselstall. I 2022 var det 1,41 barn pr. kvinne, det laveste som noen gang er målt i Norge.
3. Innflytting eller utflytting kan også påvirke tallet en del. Det som påvirker dette er:
 - Kommunens attraktivitet
 - Arbeidsplasser
 - Innvandring
 - Mulighet for å kjøpe bolig

Folketilvekst skal egentlig være netto tilflytting + fødselsoverskudd, men på grunn av ulike telletidspunkt og registreringer er det en liten forskjell på tallene her. Men folketilveksten er antall innbyggere pr. 1.1. De tre siste årene har utviklingen vært som følger:

Innflytting			Utflytting			Nettoutilflytting		
2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
69	76	80	70	67	70	-1	9	10
Fødselsoverskudd						Folketilvekst		
1	- 16	- 13				7	1	0

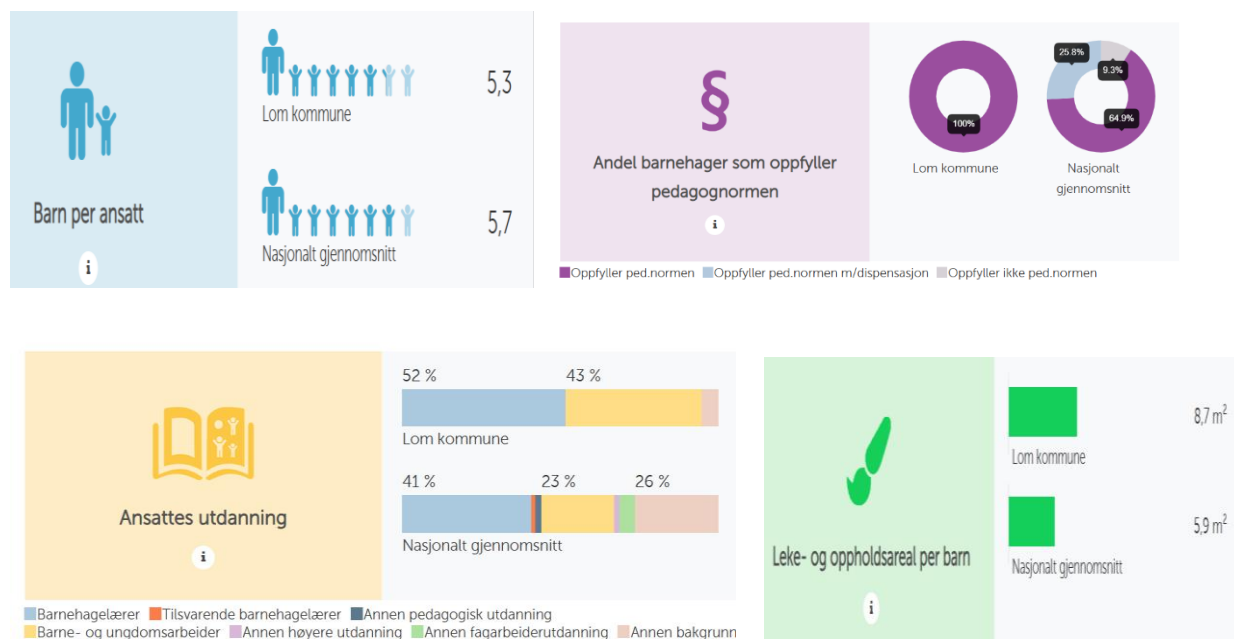
4.3 Bruk av normtall

Vi bruker normtall når fremtidig behov og kapasitet beregnes. Da er det verdt å merke seg at norm har ulik betydning. I skoler og barnehage er bemanningsnormer forskriftsfestet, det vil si at det er et lovkrav at minstenormen følges. Når det gjelder arealnormer for skole og barnehage, så er disse veiledende, og det er den enkelte kommune som bestemmer hvor den vil legge listen. Men samtidig er det et lovkrav om at formålsbygg skal være egnet og forsvarlige.

Normtallene tar utgangspunkt i når det maksimalt antall barn/elever til stede.

4.4 Nøkkeltall for barnehage

Barnehagene vil etter hvert også stabilisere seg på rundt 20 barn pr. kull. Når vi ser på dagens situasjon, har vi noen nøkkeltall som viser bildet, sammenlignet med landet for øvrig.

Lom kommune har en god voksentetthet i barnehagen, og normen for pedagoger er oppfylt. I tillegg er det god plass for barna. Det er spesielt Garmo som drar opp snittet når det gjelder areal.

Loar barnehage, 55 barn:

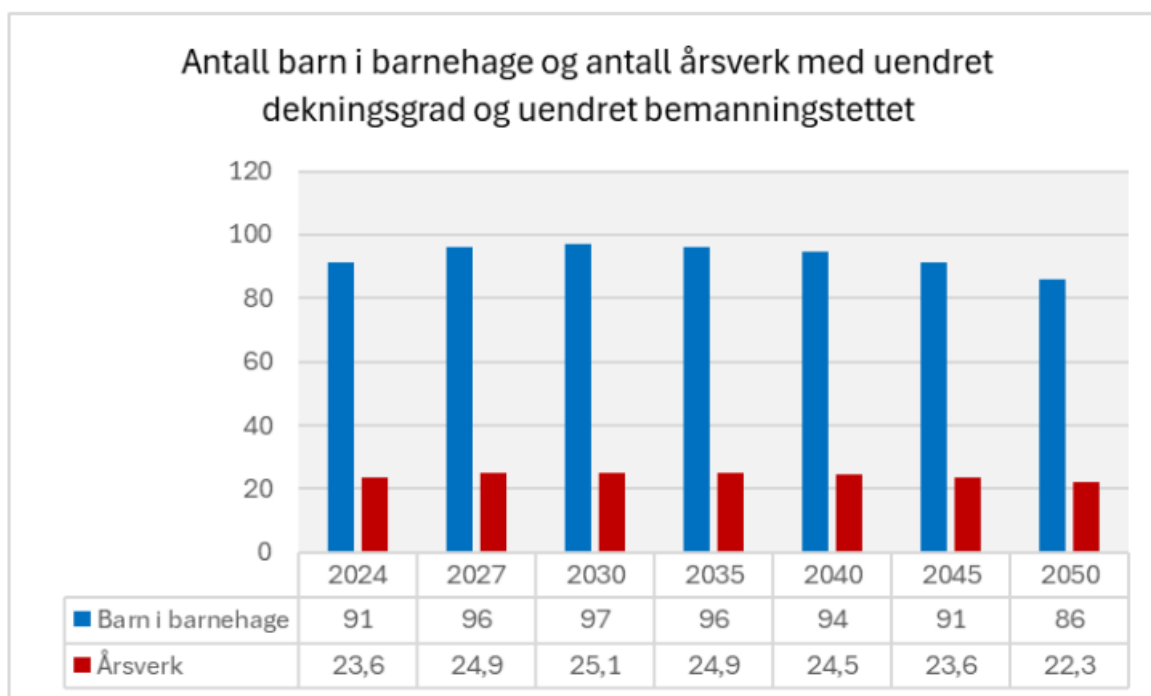
Leke- og oppholdsareal per barn: 5.8 m², totalt: 319.8 m² oppholdsareal

Garmo barnehage, 19 barn:

Leke- og oppholdsareal per barn: 17.1 m², totalt: 325 m² oppholdsareal

Ansatte i barnehagen

Når vi da ser på behov for antall ansatte, har vi to alternativer, enten fremskrive bildet i tråd med den voksentettheten vi har i dag, eller fremskrive med ansattenormer som prinsipp. Dersom vi fortsetter med samme praksis som i dag, vil bildet for barnehage se slik ut, altså rundt 25 årsverk pr. år:

Men hvis man ser på alle barn som går i barnehage, og ser på det reelle barnetallet framover vil vi få en barnetallsutvikling som er litt lavere enn det SSB legger i sine prognoser, og det skyldes at det er ganske små kull på årets 4 – åringer og på ett-åringer, og det er en forholdsvis stor andel foreldre som velger å ikke ha barna i barnehage. Det er 74 barn av 88 Som går i barnehagen, det utgjør en dekningsgrad på 84 prosent.

I dag ser bildet slik ut:

Alder	0	1	2	3	4	5
Garmo		1	8	4		6
Loar		6	12	16	9	12
Sum		7	20	20	9	18

Det vil bety at det samlede barnekullet som bruker barnehage vil se omtrent slik ut:

	25/26	26/27	27/28	2030	2035	2040
Barn 0-2	20	25	25	25	25	25
Barn 3 - 5	50	50	50	60	60	60

Dersom man slår sammen barnehagene, samtidig som man bruker ansattenormene, det vil si en ansatt pr. tre barn under 3 år, og en ansatt pr. seks barn i alderen 3 – 5 år, vil bildet se slik ut, gitt at utviklingen blir som vist i tabellen ovenfor.

År	2025/26	2026/27	2027/28	2030	2035	2040
Ped. ledere	9	9	9	9	9	9
Annen grunnbemanning	7	8	8	8	8	8
Ledelse/adm	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Årsverk	17,5	18,5	18,5	18,5	18,5	18,5

(kilde: UDIR- bemanningskalkulator for barnehage)

I tillegg er det 5,4 % av barna som får spesialpedagogisk hjelp. Dette vil variere såpass mye fra år til år, også når det gjelder omfang, slik at dette blir vanskelig å beregne. I 2023 ble det brukt 1,3 mill på denne hjelpen. Dette er fordelt på assistenter og pedagoger.

Ved å slå sammen barnehagene og samtidig forholde seg strengt til ansattenormen, vil det altså være et potensiale i å spare 5 – 6 årsverk pr. år. Gjennomsnittslønnen for en barnehagelærer ligger

på 585.000 i året og for en assistent på 460.000. I og med at Lom har ca. halvparten av hver, kan man stipulere en tenkt årlig innsparing på rundt 3,3 mill pr. år (inkludert sosiale utgifter 25 %)

4.5 Nøkkeltall for skole

Når det gjelder ansatte i skole, kan vi kjøre samme øvelsen. Dersom vi fortsetter samme praksis som i dag, uten å gjøre strukturelle grep og samtidig ha samme bemanningstetthet, vil vi få denne utviklingen:

Årsverkene består i dag av 29,9 årsverk lærere, 9,65 årsverk assistent, 3,75 årsverk ledelse/kontor. Lærernormen i dag er 15 elever pr. lærer i småskolen (1-4), og 20 elever pr. lærer på mellomtrinnet og i ungdomsskolen.

Når vi ser på antall barn på de ulike hovedtrinnene viser tabellen nedenfor hvordan utviklingen blir. Ungdomsskolen har en topp rundt 29/30, mellomtrinnet fra 25 – 28, mens småskolen vil ligge stabilt på rundt 80 elever.

	25/26	26/27	27/28	28/29	29/30	2034	2040
1 - 4	80	74	70	77	81	80	80
5 - 7	72	81	82	64	54	57	60
8 - 10	67	62	61	72	82	54	60

I etterkant av disse beregningene er det endelig antall fødsler i 2024 på 27 barn. Dersom det vil bli tilsvarende også i 2025, vil dette bildet endres noe, da kan tallene etter 2030 bli høyere i småskolen, og fra 2035 på mellomtrinnet. Men når vi snakker om tallene fra 2040 og utover er det vanskelig å være mer presis enn dette. Da er dagens fødte kull stort sett ute av skolen, og beregningene baserer seg på SSB sin fremskriving av fødsler.

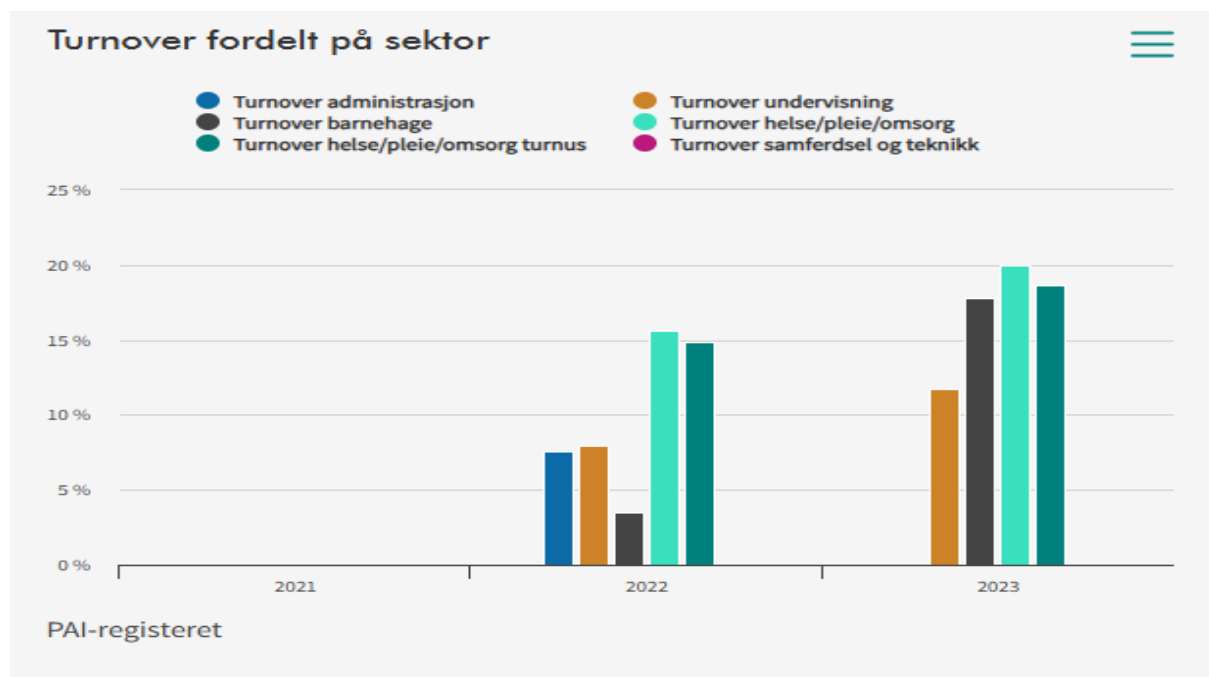
Hvis man ser på optimal ressursutnyttelse på skole, ved å ha felles ledelse, fortsatt lavt antall timer til ITO og ha samsvar mellom elevtallsutviklingen og lærernormen, vil bildet se slik ut:

	25/26	26/27	27/28	2030	2034	2040
1 - 4	7,0	8,0	7,0	7,0	7,0	7,0
5 - 7	7,0	7,0	6,0	6,0	6,0	6,0
8 - 10	9,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
ITO	3,5	3,4	3,3	3,2	3,1	3,0
Ledelse	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Assistent	9	8	7	6	5	4
Sum	37,5	36,4	33,3	32,2	31,1	30

De neste ti årene vil elevtallet reduseres med ca. 40 elever. Det vil tilsvare en nedgang i rammetilskuddet på 7,6 millioner i dagens kroneverdi. Ved en sammenslåing av skolene og utnytte lærernormen noe bedre enn man gjør i dag, og samtidig redusere bruken av assistenter, vil den skisserte nedgangen i antallet ansatte kompensere for lavere rammetilskudd.

Det er vanskelig å være helt presis på slike beregninger, men ved å holde seg omtrent rundt lærernormen og samtidig redusere assistentbruken, vil det være et potensiale i å spare rundt 5 – 6 årsverk pr. år. Med sosiale utgifter vil det ligge på en årlig innsparing rundt 5 mill. Dersom man i tillegg tar med sparte årlige driftsutgifter ved å slå sammen skolene, vil man være oppe i rundt 8 mill. I dette beløpet ligger også spart vedlikehold.

I og med at behovet for arbeidskraft vil bli vesentlig større innen helsesektoren, vil det bli mange ledige stillinger der, og derfor mulig med omskoleringstilbud for eventuelt overtallige. Det vil nok i første omgang gjelde assistenter og ufaglærte. For pedagogene vil naturlig avgang og turnover være større enn redusert antall pedagoger. Tabellen nedenfor er hentet fra PAI-registeret og viser at den naturlige turnover er ganske stor hvert år.

4.6 Ulike muligheter for bedre utnyttelse av arealet

Arealbehov og muligheter for barnehage

For barnehage er arealkravene større enn for skole, og her er det ulik norm i forhold til barnas alder. Veiledende norm sier at det bør være 4 kvm per barn fra tre år og oppover, mens det bør være 5,3 kvm per barn for de som er under tre år. Dette kravet gjelder leke og oppholdsareale, det vil si hvilket areale barna kan bruke til lek og bevege seg i. Garderober kan f.eks. være en del av dette dersom de kan brukes til lek eller annet opphold.

Uteområdet anbefales å være på seks ganger oppholdsarealet.

Man kan regne med at det totale kapasitetsbehovet for barnehageplasser i kommunen vil ligge på rundt 20 barn pr. årskull. Alle barn går derimot ikke i barnehagen, og alle begynner ikke fra den dagen de er ett år, slik at det vil være behov for rundt 85 barnehageplasser på det meste dersom prognosene slår til.

For barnehage vil det da si at arealbehovet for oppholdsareale for barn, vil være på $25 \times 5,3 \text{ kvm} + 60 \times 4 \text{ kvm} = \mathbf{372,5 \text{ kvm}}$ for å dekke fremtidig behov i tråd med normen. Det vil si at det dersom alle barna i Lom skal være i Loar barnehage, er det behov for minst 52,5 kvm mer med leke/oppholdsareale.

Uteområdet bør være på **2235 kvm**. I dag er barnehagen over det kravet, og det er gode muligheter for å utvide arealet.

Loar barnehage er i utgangspunktet en stor barnehage, men i dag er der det bare 319 kvm som er definert som oppholdsareale. Dette skyldes at bygget har flere funksjoner, samtidig som arealbruken ikke er optimalisert. Dersom man skal ha plass til alle barna i Lom i Loar barnehage, er det flere muligheter:

1. Ominnrede barnehagen for å optimalisere oppholdsarealet
2. Pusse opp og bruke Losjehuset slik at det kan bli en del av barnehagens oppholdsareale.
3. Påbygg/nybygg

De ulike alternativene vil ha ulik pris og ulik effekt. Den billigste varianten vil nok være å pusse opp Losjehuset og enten ha en avdeling der, eller at man bruker det til spesielle aktiviteter. Det kan også brukes til kontor eller annet areale for personalet. Da må man i så fall bygge om noen av dagens rom til leke og oppholdsareale i stedet.

Alternativ 1

Det området som i dag brukes til barnehage er på rundt 400 kvm (i tillegg kommer WC, tekniske rom osv.) Men det er ikke optimalt utnytte, en del av det er korridorer, vindfang o.l. slik at man ved en ombygning kan få bedre utnyttelse av arealene og dermed være godt innenfor et fremtidig behov på rundt 372 kvm.

Det er spesielt den midterste delen hvor det er mulighet for å utnytte arealet bedre. Her er det mye korridorer og det er mulig å omgjøre vindfang til garderober, og det som er brukt til spes.ped kan gjennomføres andre steder. I tillegg er det mulig å finne annet alternativ til kontor for leder.

Det vil imidlertid føre til noen komplikasjoner, man må ha en alternativ plassering av barna under en ombygningsperiode. I tillegg vil det være vanskelig å beregne eksakt pris for dette arbeidet.

Kostnaden er som sagt vanskelig å beregne eksakt, men dersom man bygger om 50 kvm, og tar utgangspunkt i en kostnad på 30.000 pr. kvadratmeter i rene byggeutgifter, og legger til et beløp på uforutsatte utgifter, prosjektering osv., kan et estimat bli på rundt 2,5 millioner.

Alternativ 2

Å gjøre om Losjehuset til en del av oppholdsarealet til barnehagen kan gjøres på to måter, enten at en avdeling har fast base der eller at det blir et sted hvor man kan ha ulike aktiviteter, f.eks. spesialinnrede til ulike formål som eventyrområde, bevegelsesområde, klatreområde, eller andre formål som gjør det lettere å nå rammeplanens ulike krav.

Som tidligere nevnt, er det også mulig å gjøre om Losjehuset til areale for personalet. Men da blir det større ombygningsutgifter i barnehagebygget.

Ifølge Norconsults rapport er bygget i rimelig god stand:

Hvis man har et formål og behov som passer for mer bruk av aktuell bygning, så er den teknisk/økonomisk et greit utgangspunkt. Rehabilitering kan mht. miljø/økonomi være gunstigere enn nybygg. I forhold til UU har bygget en del å gå på og flere tiltak anbefales dersom det aktivt skal brukes av barnehagen med krav om tilgjengelighet. Tiltak ift. ENØK er få og kun behov for dersom det skal benyttes til noe annet lager.

Det betyr at man må gjøre en del bygningsmessige forbedringer, stipulert til kr. 250.000 samt at man må gjøre en del ominnredninger for at det skal bli funksjonelt. Dette avhenger av hvilken bruk det vil få. Et kostnadsoverslag til den type bruksendring kan sammenlignes med alternativ 1. Men dette er igjen avhengig av hvordan det skal brukes, dersom det legges

opp til at det skal være en egen avdeling der, vil det koste mer enn å gjøre det om til bare leke/oppholdsareale. Da vil det også være større krav til garderober og annet inventar.

Alternativ 3

Det tredje alternativet er å lage et nybygg/tilbygg til eksisterende bygning. Et egnet område er på baksiden av bygget, mot barneskolen. Der er det et lekeområde som i dag blir lite brukt, og det er forholdsvis greit å ta av barneskolens tomt dersom man vil ha større areal til f.eks. lekeområde. For å nå arealnormen må det bygget gi minst 50 kvm oppholdsareal for å nå det samlede behovet på 372,5 kvm.

Prisen for nybygg av barnehage ligger i dag på ca. 50.000 per kvm, og et bygg på 70 kvm vil ligge på 3,5 mill.

Når det gjelder godkjenning av det som blir den endelige løsningen, så må det godkjennes av kommunens barnehagemyndighet. Da skal det også foreligge en godkjenning fra kommunens plan og bygningsmyndighet og kommunens helsemyndighet.

4.7 Arealbehov og muligheter for skole

Dersom man ser på de tre hovedtrinnene i skolen i sammenheng med arealbehov, vil man i framtida ha et snitt på rundt 80 barn i småskolen, 60 på mellomtrinnet og 60 på ungdomstrinnet. Så her må man ta en avgjørelse på hvilket tidsperspektiv man legger seg på, og hvilke arealnormer man vil legge seg på. Det vil også være hensiktsmessig å ta en diskusjon på bruk av rommene, hvilke rom kan ha flere funksjoner for å få en optimal arealutnyttelse gjennom dagen.

Men i et fremtidig perspektiv betyr det, at når man skal se på rene undervisningslokaler (2,5 kvm pr. elev), trenger man 200 kvm på småskolen, og 180 kvm på mellomtrinnet og i ungdomsskolen ifølge denne normen. Denne normen er i utgangspunktet lik for alle trinn, men det kan være lurt å legge til ekstra lekearealer for småskolen eller kombinasjonsbruk skole/SFO . I tillegg kommer garderober, korridorer osv.

I alternativene vi skisserer tar vi utgangspunkt i at sløydebygget ved ungdomsskolen beholdes for å ivareta behovet for kunst og håndverksfag og at flerbrukshallen dekker behovet for kroppsøving. Men vi må ivareta behovet for rom til mat og helse, og til eventuelle fellesområder, men å kombinere mat og helse med kantine er fullt mulig.

Det er også noen år hvor det er en del flere elever, både på mellomtrinnet og i ungdomsskolen, men de klasserommene man har i dag – med grupperom – er store nok til å ha ett trinn samlet. Dette gjelder både på Loar skole og på ungdomsskolen. Et alternativ er at man i perioder med høyere elevtall ha ekstra lokaler tilgjengelig, f.eks. et modulbygg. De kan både leies og kjøpes, men er svært mye billigere enn å bygge for overkapasitet. Dagens modulbygg er også av høy kvalitet.

Dersom man vil være mer arealeffektiv på sikt enn i dag, og vil prioritere å bruke ressursene på opplæring i stedet for bygg, ser vi to klare alternativer. Det ene er å flytte alle elevene til

ungdomsskolen, det andre er å flytte alle til Loar skole. Men i og med at det er større og bedre egne uteområde på Loar, vil forslaget være å opprette en 1-10. skole der. Der er det også bedre muligheter for å skille trinnene fra hverandre slik at ungdomsskolen opplever at de er en egen enhet, jamfør elevenes stemme.

4.8 Areal, kapasitet og tilstand

Figurene nedenfor viser det totale arealet i skoler og barnehager. De viser at det er god plass pr. i dag, og for skole vil det bli enda mer plass i årene som kommer.

Bygg	Tilgjengelig areale til undervisning/kontor	Annet areale	Sum
Tripp	356	Toaletter/kott: 20	376
Trapp	Ca. 350	Toaletter/kott: 25 Hems 27,5	402,5
Tresko	300	Toaletter/kott:20 Hems: 27,5	347,5
Adm. bygg 1.etasje	206	17	223
Adm. bygg kjeller	146	30	176
Sum Loar barneskole			1525
Lom ungdomsskole	U. visning + personal 2000	Sløydbygg 300	2300
Loar barnehage	319 oppholdsareale	200, kontor, personal	519
Garmo barnehage	325		
Losjehuset	127		
Steinfjoset	350		

I 2021 gjennomførte Norconsult AS en tilstandsrapport for alle kommunale bygg. En oversikt viser et ganske stort vedlikeholdsbehov for en del av byggene. Dette må tas inn i totalregnskapet dersom en skal vurdere strukturen på skoler og barnehager.

Bygg	Strakstiltak < 1 år	1 - 5 år	6 - 10 år	TOTALT
Garmo barnehage	90 000,00	4 920 000,00	2 370 000,00	7 380 000,00
Drengjestugu	210 000,00	3 060 000,00	520 000,00	3 790 000,00
Gammelbanken	2 840 000,00	5 720 000,00	2 730 000,00	11 290 000,00
Loar Barnehage	90 000,00	1 310 000,00	70 000,00	1 470 000,00
Losjehuset	40 000,00	60 000,00	-	100 000,00
Lom ungdomskule	200 000,00	780 000,00	1 720 000,00	2 700 000,00
Loar barneskule	110 000,00	5 170 000,00	250 000,00	5 530 000,00
Loar kultur og info	120 000,00	4 690 000,00	470 000,00	5 280 000,00
Steinfjaset			11 810 000,00	11 810 000,00
Totalt estimat avrundet	3 700 000,00	25 710 000,00	19 940 000,00	49 350 000,00

For skole og barnehager er det da estimert et vedlikeholdsbehov for rundt 17 mill i 2021. Disse prisene er hentet fra 2020, så man må nok regne med opptil 30 % høyere pris i 2025. Det er ikke utført vesentlig vedlikehold siden denne rapporten ble laget slik at den gjelder fremdeles i dag. Dersom Steinfjaset også skal vurderes inn som aktuelt bruksarealet, må man plusse på minst 15 mill til.

Lom ungdomsskole

Lom ungdomsskole er bygget i etapper, fra 1970 – tallet til siste påbygg i 2006. Tilstanden på bygget er relativt god, og den har god universell utforming.

Til sammen et areal på **2300 kvm**

Det ble laget en tilstandsrapport i 2021, og den estimerer et vedlikeholdsbehov på 2.7 millioner.

Skolen er bygget som et tun, dette er fint for skolerelaterte funksjoner, men også for helserelatert drift.

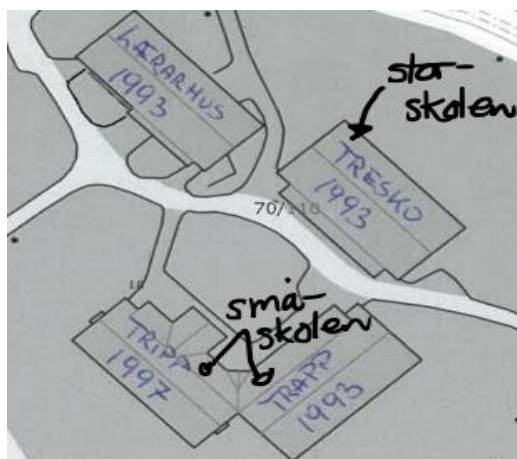
Sløydebygget

Skolen har stort og funksjonelt bygg på 300 kvm som brukes til aktiviteter for kunst og håndverk. I dagens læreplaner har dette faget som formål at elevene skal lære å uttrykke seg gjennom ulike teknikker, og da må dette bygget være innredet slik at det er mulig å prøve ut flere håndverk og kunstformer. Dersom man velger å bruke ungdomsskolen til helserelaterte formål, kan det være aktuelt med sambruk av sløydebygningen til et formingsbygg sammen for skole og eldreomsorg. Et lite senter for å bevare kultur og håndverkstradisjoner. Her kan generasjoner møtes på tvers, bli kjent og lære av hverandre.

Loar Barneskule

Loar barneskule er delt på 4 bygg, der to er forbeholdt småskolen mens det tredje brukes av mellomtrinnet og det siste er arbeidsplasser og administrasjon. I tillegg er det et klasserom for mellomtrinnet i underetasjen.

Bygget er på til sammen ca. 1525 kvm, fordelt på fire bygg. Tripp, Trapp og Tresko har til sammen 1126 kvm, med et elevtall på 200 vil det utgjøre 5,63 kvm pr. elev.

I og med at kroppsøving foregår i flerbrukshallen, og dersom man lar det meste av kunst og håndverksaktiviteter foregå i sløydebygget, vil man sitte igjen med behov for undervisningslokaler og lokaler til arbeidsplasser og administrasjon.

Dersom alle kunst og håndverksaktiviteter for 5 – 10 trinn foregår i sløydebygget, og kroppsøving blir i flerbrukshallen, kan vi sitte igjen med følgende regnestykker.

Til rent undervisningsformål, vil de tre byggene Tripp, Trapp og Tresko være store nok til hvert hovedtrinn. Vi har lagt på 5 elever for å ta høyde for elevtallssvingninger.

4. 1 – 4. trinn trenger 212,5 kvm (2,5 kvm x 85) undervisningslokale. Tripp er på 376 kvm, da er det igjen 163,5 kvm til andre formål
5. 5 – 7. trinn trenger 162,5 kvm (2,5 kvm x 65) undervisningslokale. Trapp er på 402,5 kvm, da er det igjen 240 kvm til andre formål
6. 8 – 10. trinn trenger 162,5 kvm (2,5 kvm x 65) undervisningslokale. Tresko er på 347,5 kvm, da er det igjen 185 kvm til andre formål. Her er det behov for blant annet heimkunnskapskjøkken og kantine.
7. Administrasjonsrommet er på 399 kvm. Veiledende norm for arbeidsplasser er 6 kvm pr. arbeidsplass. Dersom man setter av 25 arbeidsplasser, går det med 150 kvm til dette.

Da er det igjen 250 kvm til personalrom, lager, garderobe, kopirom osv. For et personale på 25, bør et personalrom på 70 kvm være nok. Da er det fremdeles igjen 180 kvm til andre formål, f.eks. rom til PPT, helse, barnevern. Evt. også et avlastningsklasserom.

Andre formål det er behov for plass til er f.eks. musikkundervisning, heimkunnskap, kantine og auditorium. Dette er imidlertid rom som vanligvis har få brukstimer i uken, og dermed kan det være store muligheter for sambruk eller fleksibel bruk av enkelte lokaler. Mellomtrinn og ungdomsskole bør kunne ha sambruk av disse. Samme rom kan ha alle funksjonene som er nevnt ovenfor.

Som tidligere nevnt vil det være mulig å bruke samme rom til SFO og til undervisning, dette foregår jo ikke samtidig. I tillegg er det forventet at en større del av skoledagen i småskolen brukes til lek, og da er det naturlig at rommene innredes til felles bruk. Det er etter hvert mange kommuner som har denne praksisen, blant annet Skjåk.

Felles bruk av rom og fleksible rom er noe som går igjen i planlegging av fremtidens skoler. Rom som ikke blir brukt store deler av dagen er dyrt og derfor må man være så arealeffektiv som mulig. Rom må også være tilpasset elevenes alder og yngre elever kan ha en fordel av arealer som er delt opp i mindre soner tilpasset ulike aktiviteter.

Det er nok areale i Loar skole til også å huse ungdomsskoleelevene når man kommer ned på en trinnstørrelse på 20 elever. Nå vil nok dette tallet variere noe fra år til år, derfor vil det være lurt å ha litt varierende størrelse på klasserommene. Ungdomsskolen driver en del aktiviteter som krever mye plass og mange rom, f.eks. valgfag. ITO skal i størst mulig grad foregå i klasserommet, og med litt kreativ timeplanlegging og sambruk av lokaler, vil det bli nok plass pr. elev. Men det betinger som nevnt at sløydbygget blir godt utnyttet. Det er mye opplæring både i de ordinære fagene og i valgfag som kan gjennomføres der.

4.9 Nasjonale føringer som påvirker planleggingen

Samtidig har det i de siste årene skjedd mye på nasjonalt hold som vil påvirke fremtidens skole. Nye fagplaner, oppvekstreformen og endringer i opplæringsloven har alle tydelige føringer på at livsmestring er oppdraget og at alle barn skal oppleve seg inkludert i en klasse eller en gruppe. Dette fører til at hele laget rundt eleven må være mer samkjørt og at man må ha felles forståelse for hva som fører til utvikling og læring for det enkelte barn.

Det betyr også at skolen må være tilrettelagt for god samhandling, og at skolen må ha arenaer og personale for å drive mer fleksibelt og tilpasset enn man gjør i dag.

Hva er så fellesnevnerne for nasjonale føringer og nye lovendringer?

- Forpliktende samhandling for alle som jobber med barn og unge
- Alle elever skal oppleve at de er inkludert i en gruppe
- Tidlig innsats og forebygging
- Kompetanse nærmere eleven
- Barnets stemme og brukermedvirkning, barnets beste. En elevaktiv skole.
- Lærere med høy kompetanse som samarbeider om læringsprosessene
- Et nytt syn på fremtidens kompetansebehov, hva elevene trenger å ha med seg for å mestre og dekke framtidige behov i samfunnet

For skoleeier er dette føringer og forventninger som vil kreve en målrettet innsats der ledere og ansatte må spille på hverandres kompetanse på tvers av fagområder i større grad enn i dag, jamfør oppvekstreformen. Samhandlingen med støttetjenestene må hovedsakelig foregå i skolen og barnehagen, og arbeidet må ledes av ledere som har kompetanse og ressurser til å lede komplekse utviklingsprosesser.

Det betyr også en ny forståelse for hva som er framtidens kompetansebehov for den enkelte elev, hva de trenger for å oppleve livsmestring og hva de trenger for å lykkes i et framtidig samfunn. Både internasjonal, nordisk og nasjonal forskning (**Assessment and Teaching of 21st Century Skills (ATC21S)**) (Regjeringen NOU 2014:7) er samstemte om noen hovedområder:

1. Sosial kompetanse, evne til å samarbeide på mange flater og i mange ulike fora.
2. Kritisk sans, evne til å vurdere informasjon fra ulike kilder.
3. Kreativitet, arbeide sammen med andre og finne nye løsninger.
4. Kommunisere, evne til å debattere og argumentere i ulike grupper og ulike fora.

Samtidig er det viktig å opprettholde trykket på grunnleggende ferdigheter, det vil fremdeles være nødvendig å ha gode ferdigheter både skriftlig og muntlig for å kunne kommunisere og forstå innholdet, både i norsk, engelsk og regning.

Dette er også understreket i Ludvigsenutvalget, og er noe av bakgrunnen for endringene i den nye læreplanen. I denne sammenhengen vil en skolestruktur ha en viss betydning, både for å ha ressurser til å drive en god skole og ha riktig kompetanse til å hjelpe alle elever.

5. Innsikt

KSK har i innsiktsfasen snakket med elever, foreldre, tillitsvalgte og ledere på skolene og i barnehagene. Vi har gjennom representasjonsprinsippet forholdt oss til de organ som er opprettet, som for eksempel elevråd og FAU. Disse har fått spørsmål tilsendt på forhånd slik at de har kunnet drøfte dem med sine før vi gjennomførte intervjuene. Intervjuene er gjennomført som semistrukturerte intervju. Hovedmålet med innsikten har vært å kartlegge hva de ulike gruppene opplevde som de viktigste faktorene for den sosiale og faglige kvaliteten.

Under følger en oppsummering av innsikten:

Innsikt fra elevråd, Loar barneskole

Elevene beskriver at i forhold til læring og undervisning er det viktig for dem at timene er spennende og engasjerende. De foretrekker aktiv læring, med f.eks. stasjonsjobbing eller ulike former for samarbeid. I forhold til medvirkning forteller elevene at de kan komme med innspill til hvordan undervisningen skal være og at de av og til får være med å bestemme. Elevene beskriver at de liker å bruke en blanding av IPad og bøker i undervisningen. Mange ønsker seg pc, tastatur og bedre internett. De har også ønsker for utbedring av uteområdene, med gress på grusbanen og bedre klatrestativ.

Venner er en viktig del av skolehverdagen, og aktiviteter som kunst og håndverk, samt turer og utflukter bidrar til en god skoledag. De ønsker seg flere turer og aktiviteter på tvers av trinnene, og å få være mer sammen med de andre klassene.

«Venner er det viktigste!»

Trygghet på skolen er viktig, og elevene forklarer at det innebærer å ha venner og voksne man kan stole på. Helsesøster beskrives som en viktig person, som hjelper barn som skader seg og som elever kan prate med.

Elevene beskriver at Lom har et fint miljø, med mange aktiviteter på fritiden, som klatrepark og lekeplass. Det er enkelt å komme seg til fritidsaktiviteter på fritiden.

Innsikt fra ungdomsråd, Lom ungdomsskole

Elevene i elevrådet på ungdomsskolen beskriver at en god undervisningstime er en time som er strukturert og engasjerende. De beskriver at det er viktig å gå litt utenfor læreboken og bruke et engasjerende språk med praktiske eksempler som relateres til elevenes hverdag. Arbeidsprosesser hvor en får samarbeide og åpne diskusjoner beskrives som positive element i undervisningen. Elevene forteller at de savner «aktiv læring» fra barneskolen, og kunne tenkt seg mer av dette i dag. Elevene forteller videre at det kan være krevende å rekke opp hånden i timene, og at mange elever er redde for å dumme seg ut. Arbeid i smågrupper gjør dette lettere. De merker at det nå er et større press på å gjøre det bra, men formidler at de også selv ønsker å få gode karakterer.

«Jeg kan huske en time fra barneskolen med aktiv læring, men har glemt første time i dag»

Vennskap er viktig, og elevene beskriver at de gleder seg til å komme på skolen for å møte venner. Friminuttene er viktig for sosial interaksjon. De fleste elevene fører seg inkludert, og elevene forteller at lærerne er opptatt av å inkludere alle, også nye elever og de som er fra andre land.

Elevene beskriver at skolebøkene ofte er slitte og utdaterte. De foretrekker å bruke pc framfor Ipad, og har ønske om å også kunne ta pc med hjem. De formidler at de lærer bedre av filmer enn bøker, men er bekymret for at håndskrift og konsentrasjon kan bli påvirket. I forhold til skolekjøkken og kunst/håndverk beskriver de at de har gode fasiliteter, noe som gjør undervisningen engasjerende og bidrar til å forberede dem til voksenlivet. Kantinen beskrives som et viktig samlingspunkt, med god og billig mat.

På fritiden beskriver elevene at de har ulike fritidstilbud. Klubben er åpen hver uke og er populær blant elevene. Ungdomskonsulentene som er ansatt i kommunen beskrives i svært positive ordlag, og det formidles at ungdomsmiljøet er blitt tryggere etter at han ble ansatte. Elevene forteller at de setter pris på tryggheten og det gode miljøet i lokalsamfunnet.

«Når vi får familie er det her vi vil bo»

Innsikt fra FAU

Skole:

FAU representantene fra skole forteller at de opplever det som helt avgjørende for læring at elevene føler seg trygge. Dette krever nok ressurser og tilstedeværende voksne. Det er videre viktig med engasjerte lærere som skaper et trygt miljø med klare regler. Det at elever og lærer treffer hverandre også på andre arena i lokalsamfunnet bidrar til å skape sterke bånd mellom dem. FAU representantene formidler at det i skolen er høyt fokus på fravær, og at spesielt ungdomsskolen er flink til å følge opp dette. SFO beskrives positivt, med mye uteaktiviteter og lite skjermtid.

«Trygghet for elevene er avgjørende for læring»

I forhold til digitale læringsmidler beskriver foreldrene at mye med dette er bra og at det i skolen komplimenteres med bøker og skrivebøker. De formidler en skepsis til bruk av IPad på barneskolen, og på ungdomsskolen vurderer de at PC er mer tjenlig enn IPad. Det at ikke elevene på ungdomsskolen får lov å ta med PC hjem mener de strider mot gratisprinsippet. Ukeplaner på App beskrives som et godt verktøy. På spørsmål om hvor godt de er kjent med skolens utviklingsarbeid, beskriver de lav kjennskap til dette.

I forhold til skolens økonomiske rammer opplever FAU representantene at barneskolen mangler midler til en del bøker og uteleker, mens ungdomsskolen har behov for foreldresponsing til aktiviteter som skidager. FAU bidrar til uteområdene på barneskolen, og ildsjeler har fått til mye med begrensede ressurser her. På ungdomsskolen beskrives kantinen som viktig både sosialt og ernæringsmessig. Overgang mellom barneskole og ungdomsskole oppleves god og det beskrives at barna har godt av et skifte fra barneskole til ungdomsskole. De formidler at om et alternativ er 1-10 skole må en tenke på at det er to kulturer og to pedagogiske tankesett som skal slås sammen. Klassestørrelse på 10 elever er litt lite, men 19-20 er greit. FAU representantene beskriver at foreldrene har en positiv holdning til skolen.

Representantene foreller at det er vanskeligere nå enn før å bli et robust barn på grunn av samfunnsendringer, selv om de f.eks. opplever at det er mindre press på klær her enn andre steder. Ungdomsklubben har blitt veldig viktig for ungdomsskole elevene.

Barnehage:

FAU representantene fra barnehage forteller at foreldrene i all hovedsak er fornøyde med det tilbudet barnehagene gir. De beskriver at det er en god kjemi mellom de ansatte som smitter over på barna og skaper trygghet og trivsel. De ansatte spille en avgjørende rolle for den kvaliteten som blir gitt i tilbudet til barna. FAU representantene forteller at de vet noe om utviklingsarbeid i barnehagen, spesielt fra den ene barnehagen som sender månedsbrev hvor også dette er tema.

«De ansatte spiller en stor rolle for kvalitet»

Bygningsmassen og inventer er ok, men uteområdet i barnehagene trenger oppussing. Garmo barnehage har gode fasiliteter med gymsal og stort uteområde. Det er totalt sett god nok kapasitet i Lom barnehagene, men Loar kunne vært utvidet med en avdeling til. Økonomien i

barnehagene virker grei, men det er begrensede midler til å gjøre ekstra ting. FAU bidrar til uteområdene og arrangementer som julefester.

Tillitsvalgte

Skolen:

De tillitsvalgte beskriver at ungdomsskolen har et lærerteam som er samkjørte og erfarne. Skolen har få elever med vedtak om spesialundervisning, noe som de beskriver at tyder på at de fleste elever får den støtten de trenger gjennom den ordinære undervisningen. Med god lærerdekning klarer skolen å tilby tilpasset undervisning til alle elever. De tillitsvalgte beskriver at skolen har en leder som er tilsted i hverdagen og utøver pedagogisk ledelse. Dette bidrar til en stabil og støttende skolehverdag. Arbeidsmiljøet beskrives med stor takhøyde og delingskultur blant lærerne. De ansatte har stort eierskap til arbeidsplassen, noe som reflekteres i det lave sykefraværet. Alle lærerne har fagkompetanse i sine fag, og skolen oppfyller kompetansekravene. Tillitsvalgte på barneskolen beskriver også et arbeidsmiljø med høy trivsel og takhøyde. Sykefraværet er lavt, og en stabil og tilstedeværende rektor beskrives som bidragsyter til det positive arbeidsmiljøet. Skolen legger stor vekt på fysisk aktivitet og bruker naturen aktivt i undervisning.

Det beskrives at skolen i Lom har en reduksjon i antall barn, men flere barn har ekstra behov. Dette gjelder spesielt barn med psykiske vansker. Lærerne synes dette er krevende, da det oppleves å være utenfor deres fagfelt.

Skolene har klart å rekruttere kvalifiserte ansette, men søkelistene er ikke lange. Barneskolen har opplevd noe utskifting iblant de ansatte.

I forhold til økonomi formidler de tillitsvalgte at skolen har hatt romslige rammer i forhold til personell som har ført til redusert behovet for spesialundervisning. Det beskrives imidlertid at mange elever ikke har fått de lærebøkene de trenger, og at mye av budsjettet går til digitale ressurser. Det er behov for ulike læringsmaterieell, spesielt i de praktiske og estetiske fagene, men her er budsjettene ikke romslige.

Tillitsvalgte beskriver at det ikke er ønskelig med en 1-10 skole slik byggene er i dag.

Barnehage:

De tillitsvalgte i barnehagene formidler at barnehagene har god fagkompetanse og personaltetthet, og engasjerte medarbeidere. De er mye ute, og bruker naturen aktivt. Barnehagen har et høyere sykefravær enn skolen, og det er vanskelig å få tak i vikarer. Dette går ut over kvaliteten på tilbudet og gjør at det blir mindre kapasitet til å jobbe med kvalitetsutvikling. I rekrutteringsprosesser er det få på søkerlistene, og tidligere nedbemanningsprosesser har ført til tap av viktig personale.

Barnehagene opplever at det er flere barn med vedtak nå enn tidligere, og behov for tidlig innsats. Det er krav til kompetanse på mange fagområder som de ansatte ikke nødvendigvis opplever at de har kompetanse på.

Garmo barnehage har god plass, Loar barnehage har det trangere. Det beskrives at barnehagene har grei økonomi slik at de for eksempel kan reise på aktiviteter, men beskriver fortvilelse over vedlikeholdsbudsjettet. Det sistnevnte beskriver de at går ut over arbeidsmiljøet.

Tverrfaglig samhandling:

Tillitsvalgte beskriver at økt tilstedeværelse av helsesykepleier på skolen har hatt stor effekt, blant annet ved at det er innført gruppesamtaler. Det beskrives også et bedret samarbeid med PPT. De tillitsvalgte forteller at de opplever at det er viktig at de andre instansene til initiativ til samarbeid. De beskriver at barnevern og kommunepsykolog er lite tilstede. Det er ingen faste møter med ressursgruppen.

Ledere:

Skole:

Rektorene forteller at de har ansatte som dekker dagens kompetansekrav, og mange lærere har tatt videreutdanning. Det er lavt sykefravær på begge skolene. En god grunnbemanning bidrar til at skolene klarer å håndtere det sykefraværet som er. I barneskolen er det stor spredning i alder blant lærerne, men i ungdomsskolen er de fleste lærerne mellom 45 og 55 år. Rekruttering er tilfredsstillende, men det beskrives at dette kan bli vanskeligere med tiden og det er krevende om det oppstår behov i løpet av året. Det er vanskelig å få tak i vikarer.

Skolene har lave tall på spesialundervisning og forteller at dette skyldes god tilrettelagt ordinær undervisning. Spesialundervisningen gis av lærere med spesialpedagogisk kompetanse, noe som skolen har god tilgang på. Leder fra skole forteller at foreldre er mer bevisste sine rettigheter og legger større ansvar på skolen for oppgaver som tidligere bli sett på som foreldreoppgaver.

I forhold til økonomi beskriver rektorene at de har god ressurstilgang, og stort sett har klart å holde seg innenfor budsjett. Det er en utfordring å balansere hvor mye som skal investeres i digital teknologi, noe som har gått på bekostning av innkjøp av bøker. Økende priser på buss og høye kostnader til transport gjør det utfordrende å arrangere turer.

«Digital teknologi løser ikke alt»

Bygningsmessig beskriver ungdomsskolen at bygget er bra, og har tilstrekkelig romareal. Barneskolen beskrives å være teknisk grei, men her er det noe utfordringer med romtilgang – spesielt for barn med spesielle behov. Tredelingen av bygningsmassen på barneskolen beskrives også som et hinder for fellesskapsfølelse. Utearealene på barneskolen beskrives som fantastiske, og legger til rette for lek og lite konflikter mellom elevene. Det beskrives at det er veldig ulike kulturer ved de to skolene.

Barnehage:

Styrerne i barnehagene forteller at de har tilstrekkelig bemanning i forhold til krav om grunnbemanning og norm, men ikke hele åpningstiden, noe som øker arbeidsmengden for de ansatte. Bemanningen oppleves heller ikke tilstrekkelig for forsvarlig drift på grunn av en krevende barnegruppe og flere oppgaver lagt til barnehagen for eksempel i forbindelse med

oppvekstreformen. Ved vakanser er det krevende å dekke opp disse, og det merkes på sykefraværet. Den økonomiske situasjonen er akseptabel i forhold til rammen, men det er svingninger i budsjettet på grunn av usikker rundt antall barn. Barnehagene løpende opptak gjennom året.

Garmo barnehage har behov for oppdatering av utstyr og har stort etterslep på vedlikehold. Barnehagen har et stort uteområde. Loar barnehage er ikke godt dimensjonert og har utfordringer med lagerplass og brannforskrifter. Barnehagen må ha god bemanning på grunn av uteområdet.

Samarbeidsinstanser:

Lederne forteller at helsestasjon er styrket i skole og skal nå også inn i barnehage. Dette beskrives som bra for tidlig innsats. **Lederne forteller** om et godt samarbeid med PPT og BUP, men barneverntjenesten beskrives som mer perifer. Det formidlet at det å kjenne alle i et lite samfunn er en fordel, men samarbeidet blir også preget av at det er noe personavhengig. Ungdomsskolen beskriver at de har møter med samarbeidsinstanser rundt 44% av elevene, men opplever at effekten varierer. Barnehage mangler logoped, og opplever dette som utfordrende. Samtykke og taushetsplikt beskrives også som krevende områder. Er i gang med BTI og Visma Samspill.

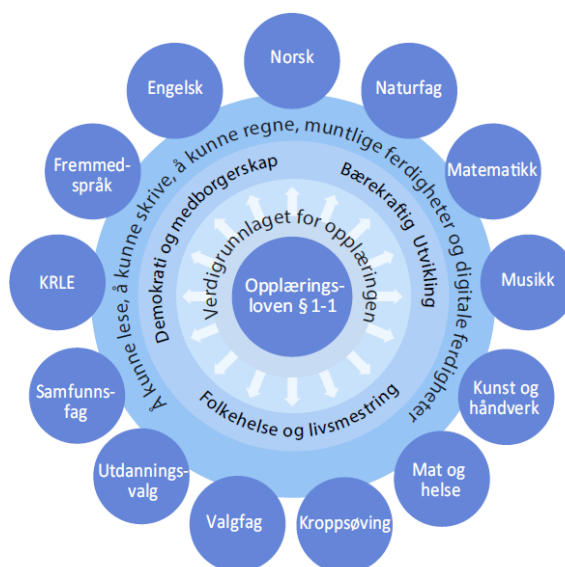
6.0 Innføring av nye læreplaner

I dette kapitlet ser vi nærmere på kvalitet i skolen og hva som er de viktigste elementene for å skape en god skole. Fagfornyelsen (LK20) ble innført i 2020, og erstatter Kunnskapsløftet 06. Denne revisjonen av læreplaner blir ofte kalt «Fagfornyelsen». I Fagfornyelsen er det mer enn noen gang lagt vekt på sammenhenger mellom norsk skoles formålsparagraf, verdigrunnlag, tverrfaglige tema knyttet til danning og livsmestring, grunnleggende ferdigheter som lesing, skriving og regning, og kompetansemålene i den enkelte fagplan. Overordnet del i fagfornyelsen har status som forskrift til opplæringsloven og innholdet er dermed bindende. **Ett av kravene i overordnet del er at undervisningspersonalet skal utvikle seg kollektivt som et såkalt profesjonsfellesskap. Formålet er forklart med at «lærere som i fellesskap reflekterer over og vurderer planlegging og gjennomføring av undervisningen, utvikler en rikere forståelse av god pedagogisk praksis.**

Læreplanen gir lærerne metodefrihet i arbeidet med å nå kompetansemålene i de ulike fagene. Dette stiller krav til at skoler må legge til rette for varierte arbeidsmåter som skal gi elevene erfaringer med praktiske og skapende aktiviteter og oppgaver. Å tilegne seg kunnskap gjennom øvinger, praksis, eksperiment og opplevelser, individuelt og i grupper utfordrer også skolebygget, og stiller krav til lærerne som skal ta skolebygget i bruk.

Læreplanen bygger på forskning (UIA/UIO) som viser at elever lærer best i samarbeid med andre elever, og den oppfordrer til samarbeid både

mellom elever og mellom elev og lærer om hvordan læringen skal bli best mulig i de ulike øktene.

Figur 1 Udir.no

For Lom sitt vedkommende vil det være en fordel om de to skolene samles for å lage et størst mulig profesjonsfellesskap, at det blir gode overganger og at elevene opplever progresjon i undervisningen. Elevene er opptatt av at det skal være et løft å begynne på ungdomsskolen, samtidig sier de at det er for stor forskjell på pedagogikken og de mener at lærerne har mye å lære av hverandre. Spesielt på de som kan kalles praksisnær undervisning.

6.1. Oppvekstreformen

Stortingsmelding 6 Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap ble behandlet i Stortinget 24.04.20. Denne meldingen har ført til Oppvekstreformen og tilhørende lovendringer. Det gjelder både samhandlingsplikten, krav om å lage plan for forebygging og samhandling, og endringer i Opplæringsloven. Dette gir føringer for ny praksis, noe som betyr endrede rutiner og innhold i samhandlingen mellom tjenester. For skolene betyr det at det må legges til rette for mer samarbeid, man må ha nye arenaer og mer tid til å bruke ressurser og kompetanse på tvers. I en barnehage/skolestruktursammenheng betyr det at man må ha gode møterom og at ansatte i ulike tjenester kan være så effektive som mulig. F. eks at de ikke må bruke mye av arbeidstiden til å kjøre mellom tjenestesteder.

Summen av disse endringene fører til kommunens støttetjenester må ha et tett samarbeid med skoler og barnehager og at kompetansen i så høy grad som mulig skal komme barn og unge til gode. I en skolestrukturdebatt bør dette være en del av vurderingen, hvordan man får utnyttet kompetansen og ressursene i de ulike tjenestene på en best mulig måte. Dersom man får samlet begge skolene, vil det redusere antall arenaer tjenestene skal være på. Det blir mer kompetanse samlet på ett sted, samtidig som det vil være lettere å se helheten for elevene gjennom skoleløpet,

6.2 Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis

Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis er en nasjonal satsning som skal bidra til at det er tilstrekkelig kompetanse som er tett på barna og elevene. **Kompetanse til å kunne forebygge utenforskap, fange opp utfordringer og gi et inkluderende og tilpasset pedagogisk tilbud til alle, inkludert de som har behov for særskilt tilrettelegging.** En viktig føring i kompetanseløftet er at kompetansen skal nærmere barnet. **I kommunen betyr dette at PPT får en ny rolle der det systemrettede arbeidet i skoler og barnehager skal forsterkes.** Det skal erstatte en del av arbeidet med sakkyndige vurderinger, og PPT skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særlige behov. PPT-ansattes kompetanse og utenfra-blikk kan utgjøre et viktig supplement til skoleansattes kompetanse, noe som kan komme alle elever til gode.

PPT skal også samarbeide med andre instanser som skolehelsetjeneste og barnevern og dette skal være i samhandling med skole, elever og foreldre. Da er det viktig at det er gode arenaer for slikt samarbeid, og at de ulike instansene bruker mest tid der ansatte og elever er. Man vil få mer tilstedeværelse dersom man har færre steder å fordele seg på.

6.3 Ny opplæringslov

Ny opplæringslov ble vedtatt juni 2023 og vil gjelde fra august 2024. En sentral endring som allerede er innført er at skoleeiers ansvar for kvalitetsvurdering flyttes til loven (ny §13-3e). Det fremheves at det er skoleeier som har ansvaret for kvaliteten på skolene, men at vurderingen skal skje på den enkelte skole.

Kommunestyret er skoleeier og arbeidsgiver for de ansatte. Administrasjonen i kommunen og ledelsen på den enkelte skole representerer skoleeier, de er arbeidsgivers representant. Samtidig har de et viktig ansvar å gi det politiske nivået tilbakemelding på hvordan situasjonen oppleves både fra ansatte og brukere, og de skal rapportere på resultater og hvordan de følges opp. Kravet til pedagogisk ledelse og å utvikle profesjonelle læringsfelleskap i alle skoler er dermed en sterk føring.

6.4 Nye kompetansekrav i skolen

Nye kompetansekrav ble innført i 2017, og kravet om at ansatte som skal undervise må ha relevant kompetanse i de fagene de skal undervise i, er forsterket. Kravet er konkretisert i §§ 14-2 og 14-3 i forskrift til opplæringsloven. For å undervise i norsk, samisk, norsk tegnspråk, matematikk eller engelsk på barnetrinnet kreves det at vedkommende har minst 30 studiepoeng som er relevante for faget. For å undervise i norsk, samisk, norsk tegnspråk, matematikk eller engelsk på ungdomstrinnet kreves det at vedkommende har minst 60 studiepoeng som er relevante for faget. For å undervise i andre fag på ungdomstrinnet kreves det minst 30 studiepoeng som er relevante for faget. Dette gjelder imidlertid ikke for valgfagene, utdanningsvalg og arbeidslivsfag. Kommunen som skoleeier har fram til 1. august 2025 mulighet til å gi dispensasjon fra kravet for ansatte som har fullført allmennlærerutdanning. For de som ble ansatt før 1. januar 2014 og oppfylte kravene for ansettelse i undervisningsstilling, gjelder ikke de nye kravene.

I praksis betyr dette at skolene må ha en viss størrelse og et visst antall lærere for å teoretisk greie å fylle disse kompetansekravene for lærerne. Tiden med allmennlæreren som kan undervise i alle fag er forbi. I tillegg har den nye lærerutdanningen, med kravet til master, ført til at de fleste lærere som blir utdannet i dag har maks tre fag.

6.5 En skole for vår tid

En ekspertgruppe for skolebidrag, ledet av Sølvi Lillejord, leverte i mai 2021 sluttrapporten **En skole for vår tid**. Rapporten gir en grundig gjennomgang av hvordan skoleeiere og skoler bedre kan drive et systematisk utviklingsarbeid for å løfte kvaliteten på opplæringen, samt å beskrive hva som kjennetegner skoler og kommuner som lykkes best med å løfte kvaliteten på opplæringen. Rapporten peker også på hva som skal til for at skoler med lavt skolebidrag over tid kan løfte

kvaliteten. **En fellesnevner for rapportens anbefalinger er medvirkning på alle nivå fra skoleeier til elev, og profesjonsutvikling som foregår tett på klasserommet og praksisfeltet. En slik utvikling krever en tydelig og dedikert skoleeier, god lederressurs på den enkelte skole, og til slutt bredde og kapasitet i fagmiljøene.**

Dette bekreftes også av Hattie`s forskning, den desidert viktigste faktoren for elevers læring og utvikling er profesjonsfelleskapets arbeid, hvordan ledelse og lærere greier å få til et kollektivt utviklingsmiljø og at det er et mangfold av kompetanse som blir brukt konstruktivt til pedagogisk utviklingsarbeid. Den samme forskningen peker også på elevmedvirkning, og elevenes læring i fellesskap. Elever som samarbeider om læringen, har et mye større læringsutbytte enn de som lærer individuelt.

7. Barnets beste - vurderinger

Både barnehageloven og opplæringsloven er tydelig på at alle vedtak som angår barn skal ha en barnets beste – vurdering. I den sammenhengen er det viktig å ha som bakteppe at her er det ikke alltid fasitløsninger, og det som er det beste for ett barn, trenger ikke nødvendigvis være det samme for et annet. Men det skal gjøres vurderinger, og her må det tillegges et visst skjønn.

KSK mener at for elevene i grunnskolen vil det ikke ha noen stor konsekvens at man endrer på strukturen, de vil ha samme reisevei og det vil være det samme miljøet de går i. En del var opptatt av at det bør være en markert overgang fra barneskole til ungdomsskole, men det kan løses ved at man er i atskilte bygninger, og at man til dels skiller uteområdet. Dersom strukturendringen fører til en bedre økonomi i skolen, at en større del av kommunens ressurser kan gå til pedagogisk arbeid i stedet for drift og vedlikehold av bygninger, vil det utvilsomt være til barnets beste. Med den elevtallsutviklingen man ser i prognosene, er det en stor sannsynlighet for at den større og større del av potten vil gå til drift og vedlikehold av bygninger i stedet for det pedagogiske arbeidet.

Elevtallsutviklingen vil også føre til begge skolene blir indre, og da vil det være en fordel for elevene at det blir et større profesjonsmiljø som samles, og at det blir bedre muligheter til bruke kompetansen på tvers av skoleslagene.

For barna i barnehagen vil det være noe av det samme prinsippet. Garmo barnehage står foran store vedlikeholdskostnader og dette vil gå ut over kommunens økonomi som helhet, noe som igjen fører til mindre ressurser til det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Samtidig må man vurdere konsekvensene av å være i en barnehage som har store behov for oppussing. Dersom barna i Garmo barnehage skal flytte til Loar, vil det slå ulikt ut. Foreldre som har arbeidsplassen i Lom sentrum, vil kunne ta med barna på «arbeidsveien» og konsekvensen for barna vil være at de får 20 min lenger reise, noe som ikke kan sies å være en stor belastning. Foreldre som har arbeidsvei andre retningen vil få det mer tungvint. For disse barna vil det bli en dårligere løsning på akkurat dette området.

Det er en viss risiko for at det blir færre barn i Garmo barnehage, det betyr at det både barnemiljøet og voksenmiljøet blir lite. Dersom det er svært få barn i en aldersgruppe, vil det gå ut over det sosiale samspillet og redusere muligheten for sosial utvikling. Med færre voksne vil det også gå ut over det kvalitative, både på grunn av at det blir vanskeligere å rekruttere og at det faglige miljøet blir mindre.

Men helhetlig vil det være det beste for de aller fleste barna at de er samlet i Loar barnehage, da vil alle få like muligheter, det vil være et kvalitativt godt pedagogisk miljø med kompetente ansatte og det vil være bygninger som tilfredsstiller HMS-krav. Ved en mer effektiv drift vil det også gi et økonomisk handlingsrom til å drive barnehagen etter forventningene i rammeplanen.

8. Pusse opp, rehabilitere eller bygge nytt?

Det er stor variasjon på kvaliteten på de ulike byggene i Lom. På eldre bygg og slitne bygg står man ofte overfor tre alternativer.

1. Nødvendig vedlikehold for å holde lovkrav
2. Rehabilitering
3. Rive og bygge nytt

Uansett vil det være et økonomisk spørsmål, hva kommunen har råd til å investere og som er i tråd med kommunens handlingsregel.

KSK har kontaktet Svanemerket og diverse faginstanser for å få faglige råd angående rehabilitering og nybygg. Der kommer følgende opplysninger fram:

Eldre skolebygninger som er bygget med høy kvalitet, f.eks. murbygg kan være billigere med rehabilitering enn å bygge nytt. Det skyldes at de har solide konstruksjoner samtidig som de er dyre å rive. Kildesorteringen er krevende. I slike sammenhenger vil det også være bedre å rehabilitere enn å bygge nytt med tanke på det miljømessige. Det er også mulig å endre på rominndelingen og gjøre den mer hensiktsmessig selv om det er et gammelt murbygg.

Bygninger fra 60 og 70 tallet, bygget i tre og med forholdsvis lav kvalitet, egner seg dårligere for rehabilitering. Det skyldes som regel at det som ligger i veggene er av dårlig kvalitet, det dukker ofte opp råteskader og renoveringen blir som regel dyrere enn planlagt. I et lengre miljømessig perspektiv er det da bedre å rive og bygge nytt enn å rehabilitere, for man kan samtidig få et mer bærekraftig hus.

I valg av bygningstype og metode er det også lurt å ta en vurdering av livssyklus-kostnader, NS3454. Hvilken kvalitet skal legges til grunn, og hvordan skal man bygge for langsiktig lave driftsutgifter. F.eks. lage pluss-hus som produserer energi i stedet for å bruke det. Dette blir godt beskrevet iblant annet Norsk Prisbok.

Derfor er det svært vanskelig å fastsette kostnadene til å bygge nytt, det varier i forhold til hvilken kvalitet man vil legge på bygget og det er samtidig ganske store lokale forskjeller på byggepriser. Men kan få billige bygg på rundt kr. 30.000 pr kvadratmeter, og man kan få et hus med høy kvalitet og lave driftskostnader til rundt kr. 50.000.- pr. kvadratmeter. Det samme gjelder rehabilitering, men en tommelfingerregel er at det koster 80 % av nybygg. Men renovering er svært vanskelig å estimere, man vet ikke tilstanden før veggene er åpnet. Murhus har ofte rør og ledninger liggende i veggene. Det er også avhengig av hvor mye ombygging av rom man må gjøre samtidig.

I valg av nybygg/renovering er det lurt å se på hvilken arealnrm man skal bruke. Dersom man greier å lage fleksible bygg med flerbruk av rom og god arealutnyttelse, kan man redusere totalsummen betraktelig. Norske kommuner har ulike beregninger på dette, noen har 15 kvm pr. elev (Lørenskog), 12 kvm (Bergen) og Oslo 10 kvm. Teoretisk en innsparing på en tredjedel dersom man greier å utnytte arealet godt.

Valg av entreprisform betyr også mye når man skal investere i nye bygg, her er ofte vurderingen hvem som skal ta risikoen for tilleggsutgifter. I trange tider kan totalentreprise være smart, når det er kamp om oppdragene kan man presse prisene, og ved å velge denne formen slipper man store overskridelser som mange prosjekter sliter med.

9. Valgmuligheter og gevinster

Som vist til tidligere i rapporten, så vil reduksjonen i rammetilskuddet være vesentlig større enn nedgangen på antall ansatte, dersom man fortsetter med dagens struktur. Dagens arealbruk med forholdsvis mye ledig kapasitet på skolene og barnehagene er dyr. Derfor vil det være nødvendig med endringer for å ha en bærekraftig oppvekstsektor i årene som kommer. En bærekraftig oppvekstsektor er også en forutsetning for å kunne levere de tjenester som det blir behov for i eldreomsorgen.

KSK ser derfor at Lom kommune har flere alternativer for hva som kan bli strukturen i fremtiden:

1. Fortsette som nå
2. Slå sammen Garmo og Loar barnehage
3. Slå sammen Garmo og Loar barnehage og slå sammen skolene
4. Slå sammen barnehagene og bygge ny felles skole.

Alternativ 1:

Dersom man fortsetter med dagens struktur og heller ikke gjør noe med bemanningstettheten, vil man få en utgift på oppvekst som langt overskrider rammetilskuddet. En større og større andel av ressursene vil gå til drift av bygg og vedlikehold i stedet for til ansatte. I barnehagen vil man ha rundt 250 kvm mer enn man har behov for, og i skole 1500 kvm. I årlige utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av 1750 ekstra kvadratmeter vil det utgjøre rundt 2,5 mill mer enn det som er nødvendig. I tillegg kommer vedlikeholdsutgifter, til dels store på Garmo.

Man kan redusere utgiftene til bemanning uten å gjøre strukturendringer, men det er vanskelig å få full effekt uten å gjøre endringer på strukturen. Men ved å holde seg strengt til bemanningsnormer er det mulig med en besparing på ca. halvparten av det man oppnår med en strukturendring.

Den største ulempen ved å ikke gjøre en strukturendring er at man bruker forholdsvis store ressurser på bygninger, noe som heller kunne kommet barn og elever til gode. Forholdet mellom å bruke penger på bygninger kontra ansatte blir dårligere jo færre barn det blir.

Alternativ 2:

Ved å slå sammen barnehagene vil man få en bedre utnyttelse av ressursene, bedre utnyttelse av kompetansen og man vil spare drift av Garmo barnehage, og også et stort framtidig vedlikeholdsbehov. Garmo har et vedlikeholdsbehov på nærmere 10 mill etter dagens pris og kostnadsnivå, og det er langt mer enn det det vil koste å utvide kapasiteten på Loar.

Vi har skissert tre ulike måter å løse det på, alle vil koste rundt 3.5 mill. Sannsynligvis vil det være noe billigere å pusse opp Losjehuset. Uansett vil det være langt billigere enn å fortsette driften på Garmo. Andre fordeler vil være at man får et større profesjonsfellesskap noe som gjør at man får flere å spille på i faglig utvikling og som er mindre sårbart, både ved sykdom og for framtidig rekruttering. Det er også en fordel for de ulike støttetjenestene å få samlet alt på ett sted.

Den store ulempen vil være for de som har Garmo som nærbarnehage, og som bor i området og har arbeidsplassen på vei mot Otta. De vil få en omvei for å hente og levere barn.

Økonomisk gevinst:

5 sparte årsverk (a kr. 650.000): kr. 3 250 000 pr. år

FDV, 250 kvm pr. år: 375 000 pr. år

Sum: kr. 3 625 000 pr. år

Dette betinger at Garmo barnehage selges eller gis bort til f.eks. grendehus.

Det vil også bli en engangsinvestering for å oppjustere Loar barnehage til å ta imot de nye barna.

Alternativ 3:

Som tidligere skissert vil dette alternativet for barnehage ha en økonomisk gevinst på 3,6 mill pr år. Ved å slå sammen skolene og samtidig ha en bemanning rundt normen, er det mulig å redusere utgiftene med ca. 5 årsverk.

Fordelene ved å slå sammen skolene er et større profesjonsfellesskap og bedre sammenheng i utdanningsløpet for elevene, kanskje aller mest for de som trenger noe ekstra. Både lærere, foreldre og elever er opptatt av det skal være et skille mellom barneskolen og ungdomsskolen, det kan man løse ved at u-skolen bruker tresko-bygget, og har et annet uteområde enn barneskoleelevene.

En slik løsning vil utløse ganske store investeringskostnader, men investeringer er jo ikke direkte bundet opp mot drift.

Regnestykket kan da se slik ut:

Innsparinger barnehage:	3,6 mill pr. år
Innsparing personale skole:	4,2 mill pr. år
Innsparing drift u-skolen:	2,0 mill pr. år
Sum:	9,8 mill pr. år

Men det kommer investeringskostnader. Noen av rommene kan brukes som i dag, men det er behov for å ombygge. For bygget Trapp må det gjøres store endringer for å tilpasse til undervisning for 60 elever. Dersom hele bygget skal ominnredes vil det være en kostnad på 10 mill dersom man går ut ifra en kvadratmeterpris på 30.000. Med en kvadratmeterpris på 35.000 vil prisen ligge på rundt 14 mill.

For Tresko, den nye ungdomsskolen, vil den største utgiften ligge på å lage et skolekjøkken, en kantine og et fellesrom. Dette kan være i samme rom, og man kan utvide det ved å ta en del av det store grupperommet som ligger inntil. Men dette vil bli dyre ombygninger, slik at man må regne med noe tilsvarende som for Trapp, 10 mill – 14 mill.

Småskoletrinnet vil ha behov for 212 kvm når det er flest elever, derfor må man også her bygge om ganske mye. Det er pr. i dag bare tre klasserom, men det er areale nok til å ha fire klasserom på

f.eks. 50 kvm hver, samtidig som man har ulike soner for andre aktiviteter. Eller man kan ha klasserom av litt ulik størrelse, slik at man kan være tilpasset ulike størrelser på trinnene i årene som kommer.

Uansett må man regne med å ominnrede helle bygget her også, med en estimert pris på 10 – 14 mill.

For administrasjonsbygget vil det også være behov for endring når flere ansatte skal være der. Nå vil antall ansatte gå ned i takt med elevnedgangen, men det vil uansett være behov for 25 arbeidsplasser. Bygget er litt uhensiktsmessig utnyttet i dag, her vil det også være behov for en del ombygninger, spesielt for å legge til rette for nok arbeidsplasser. Dersom halve bygget må ominnredes, vil det ligge på en utgift på 4,5 mill.

Ut ifra resonnementet ovenfor vil da oppsettet se slik ut:

Innsparing 9,8 mill pr. år

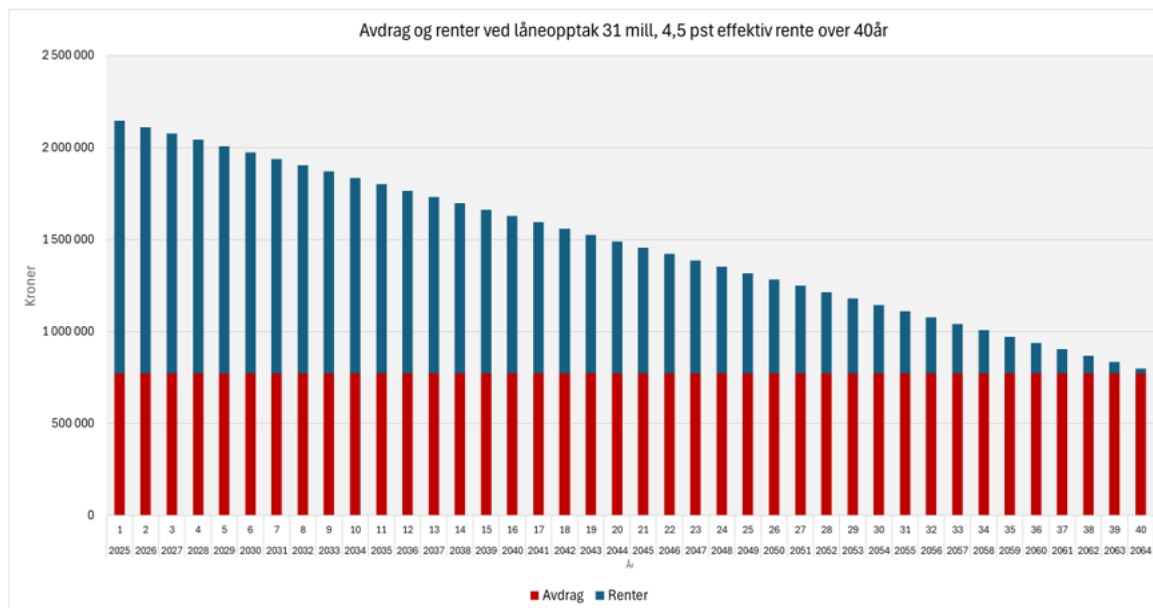
-Utgifter på en Investering/ombygging på 34,5 mill. (kan fordeles på 40 år, det vil si rundt 1,4 mill pr. år)

+ sparte vedlikeholdsutgifter på u-skolen, 2,7 mill

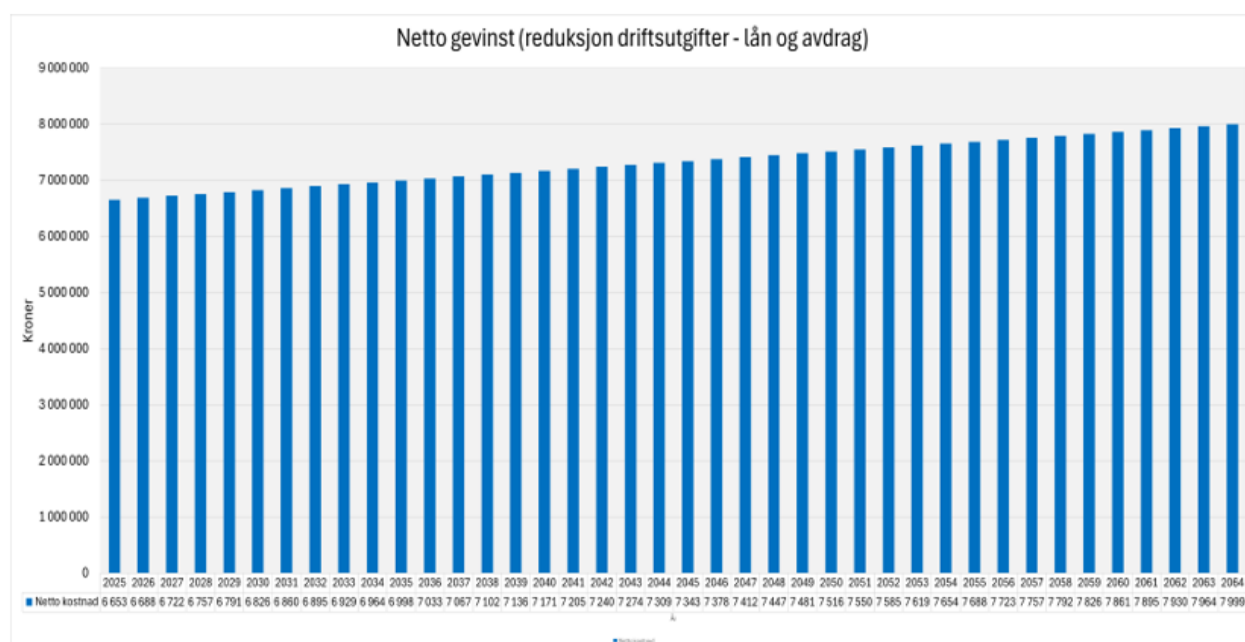
+Eventuelt sparte utgifter på å bruke ungdomsskolen til helsetjenester.

Dersom man skal få fullt utbytte av dette eksemplet, må skolen enten selges eller bli brukt til andre tjenester som kommunen har behov for.

Det er vanskelig å estimere nøyaktige beløp på ominnredning av skolelokaler, det kan være uforutsatte utgifter som dukker opp, og prisene endrer seg. Et eksempel på lånekostnader er skissert i neste figur:

Vi har tidligere skissert en mulighet for å spare inntil 9.8 mill pr. år i reduserte utgifter. Det er ikke alltid man greier å ta dette helt ut, men tabellen nedenfor viser gevinsten dersom man greier å redusere utgiftene med 8,8 millioner, da vil man likevel sitte igjen med en betydelig gevinst selv om man må investere og ta opp et lån på 31 mill. Neste figur viser netto gevinst dersom man tar opp et serielån med 40 års avdragstid. Første år vil gevinsten være på rundt 6,5 millioner, og dette vil gradvis øke frem til lånet er nedbetalt

Alternativ 4

Et alternativ kan være å rive eksisterende skole og bygge nye undervisningslokaler.

Administrasjonsbygget kan beholdes, bare oppgraderes. I og med at man ikke trenger rom til kunst og håndverk og til kroppsøving, vil det være nok med til sammen 1600 kvadratmeter. Prisen for å bygge nytt i dag ligger på rundt 50.000 pr. kvadratmeter. I tillegg koster det rundt 2000 per kvadratmeter å rive.

Regnestykket vil da se slik ut:

Innsparinger: 9,8 mill pr. år

(Dette kan være noe høyere dersom man går for et energiøkonomisk hus)

-Riving av gammelt bygg: 3.2 mill

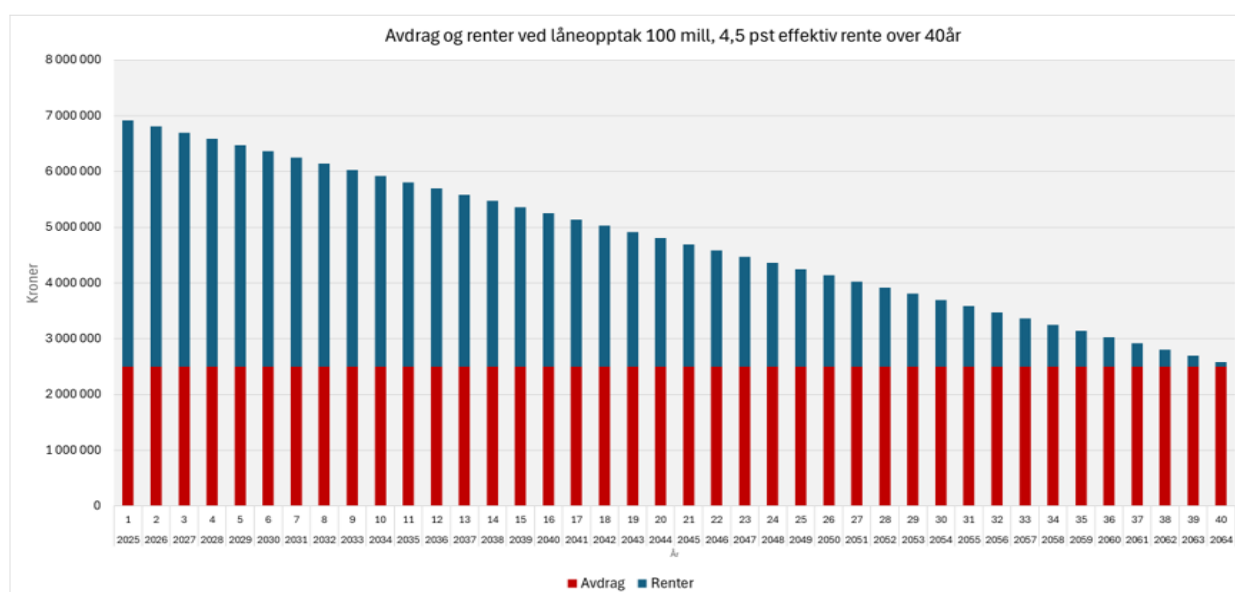
-Nytt bygg: 80 mill

- oppgradering adm. bygg: 10 mill

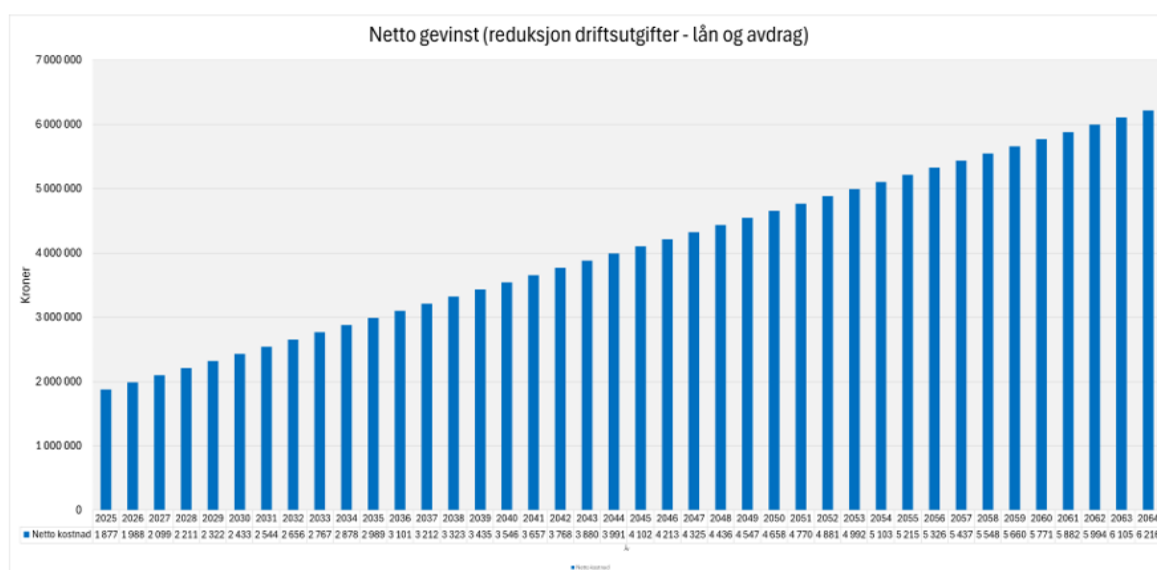
+ sparte utgifter på å bruke ungdomsskolen til helsetjenester.

+ sparte utgifter på vedlikehold u-skolen, 2,7 mill

Dersom man legger opp til en lånesum på 100 millioner, fast rente på 4,5 % (serielån) og nedbetalingstid på 40 år vil vi få et bilde som vist på figurene nedenfor:

Det betyr i praksis at man allerede fra 1. år vil ha en liten innsparing, men det betinger at man tar ut gevinster i form av redusert personale, reduserte driftsutgifter og redusert vedlikehold. Netto gevinst kommer fram i neste figur. Figuren nedenfor viser et eksempel på netto gevinst ved å ta et lån på 100 mill og ved sparte utgifter pr år på 8,8 mill. Dersom man øker innsparingen, vil også netto gevinst være større.

Alternativ 5

Det er også et alternativ å samlokalisere alle elevene på Lom ungdomsskole, her er det mer tilgjengelig areale enn på Loar barneskole, men uteområdet er lite egnet til en 1 – 10 skole. Men avstanden til barneskolens uteområde er ikke lang. Ved en total ombygging av hele skolen og innredning til barneskole kan man stipulere en kostnad til 80,5 mill. (2300 kvm a kr. 35.000) Fordelene ved dette alternativet er at alle spesialrom allerede ligger i u-skolen, og barneskolen kan også egne seg godt til diverse formål innen eldreomsorgen.

10. Konklusjon og anbefalinger

Lom kommune har en stor overkapasitet på skolebygg og barnehagebygg, og enda større vil den bli. Demografiutviklingen tilsier at når vi kommer til 2035 vil det være 40 færre skoleelever enn i

dag og det betyr en stor overkapasitet. Barnetallet i barnehage vil stabilisere seg omtrent på dagens nivå. I dag har kommunen høye driftsutgifter på barnehage og skole, men dersom man ikke gjør noen strukturelle grep, vil det gå ut over kvaliteten på tjenestene siden driftsutgiftene vil være stort sett de samme, vedlikeholdsutgiftene vil øke, mens inntektene går ned. 40 færre elever betyr nesten 8 mill mindre i rammetilskudd. Skolebyggene koster det samme å drifte om det er få elever der eller om plassen er godt utnyttet. I tillegg er det noen bygg som krever ganske store investeringer for å få en forsvarlig standard, både når det gjelder krav til tilfredsstillende arbeidsmiljø og til det pedagogiske arbeidet. I praksis vil dette si at man står i et valg om man vil bruke ressurser på bygg eller på undervisning. Gjennom intervjuene som ble foretatt på elever, foreldre og ansatte kom det tydelig fram at den økonomiske situasjonen på skolene i dag er trang på noen områder, spesielt på utstyrssiden og på muligheten for å ha en variert skoledag gjennom turer eller annet som kan gjøre dagen interessant og lærerik.

For å ha en bærekraftig oppvekstsektor der utgiftene står i stil med inntektene, vil det være lurt å redusere arealet slik at driftsutgiftene bli mindre og man reduserer også et fremtidig vedlikeholdsbehov. I tillegg vil dette gi stordriftsfordeler gjennom redusert behov for ansatte. Det øker muligheten for at de ansatte man har er kvalifisert. I dag opplever man at man er helt i grenseland for å få tak i personale med riktig kompetanse.

Ifølge Grunnloven, Barnehageloven og Opplæringsloven, skal avgjørelser som angår barn, ha en barnets beste – vurdering. Hva er best for barnet på kort og lang sikt, og hva skal ligge til grunn for vurderingen? Barnets stemme er en del av dette grunnlaget, og deres mening skal tillegges vekt. Selv om Lom kommune bruker relativt store ressurser på oppvekstsektoren, begynner det å merkes at det er mindre midler til drift. Elevene er opptatt av å ha en kvalitativt god skole, og da er det viktig at ikke midlene som går til drift av bygninger tar for stor del av kaken. Det samme gjelder barnehage, det er best for barna at barnehagen har høy kvalitet både for det pedagogiske arbeidet, muligheten for å være en del av et sosialt miljø med andre barn og at det er tilfredsstillende kvalitet på lokaler og uteområder.

Det er også en del føringer gjennom nytt lovverk, kompetansekrav som økes og forventninger om kvalitet i alle ledd som taler for en strukturendring. Større profesjonsfellesskap fører til større bredde i utviklingsarbeidet, og det er noe som vil bedre muligheten for rekruttering ifølge Senter for Økonomisk forskning ved NTNU.

På bakgrunn av dette vil KSK anbefale å gjøre strukturendringer, og det vi ser som den beste helhetlige løsningen er alternativ 3. På sikt vil det etter vår mening være mest bærekraftig både når det gjelder faglighet, sosialt, økonomi og miljø. Og dermed også best for barn og elever.

KS-konsulent

01.12.2024

